

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞ
ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (DMPA)**

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ
ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΤΗΣ
ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΘΑΤΣΕΡ (1979-1990)- Ο
ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ**

ΚΑΤΣΑΡΑΣ ΜΙΧΑΗΛ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞ
ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (DMPA)**

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ
ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ
ΘΑΤΣΕΡ (1979-1990)- Ο ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΣ**

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς
απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών
στη Δημόσια Διοίκηση στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις
Πάφος

ΚΑΤΣΑΡΑΣ ΜΙΧΑΗΛ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Κατσαράς Μιχαήλ, 2024.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: Κατσαράς Μιχαήλ

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Η οικονομική πολιτική στο Ηνωμένο Βασίλειο των κυβερνήσεων της Μάργκαρετ Θάτσερ (1979-1990)- Ο θατσερισμός.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Ή ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Κατσαράς Μιχαήλ γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η οικονομική πολιτική στο Ηνωμένο Βασίλειο των κυβερνήσεων της Μάργκαρετ Θάτσερ (1979-1990)- Ο θατσερισμός.», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Κατσαράς Μιχαήλ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος Πινάκων- Διαγραμμάτων.....	1
Πίνακας Ακρωνυμίων.....	2
Περίληψη.....	3
Abstract.....	4
Εισαγωγή.....	5
Μεθοδολογία.....	6
Κεφ. 1-Οι βασικοί άξονες της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων Θάτσερ	7
1.1 Νεοφιλελεύθερη στροφή.....	7
1.2 Ιδιωτικοποιήσεις.....	9
1.3 Φορολογική πολιτική.....	11
1.4 Πολιτική ελέγχου του πληθωρισμού-Νομισματική πολιτική.....	13
1.5 Χρηματοπιστωτική απορρύθμιση-Απελευθέρωση αγορών.....	15
1.6 Δημοσιονομική πειθαρχία.....	16
1.7 Συρρίκνωση ισχύος εργατικών συνδικάτων.....	19
Κεφ.2 - Τα αποτελέσματα της οικονομικής πολιτικής Θάτσερ.....	20
2.1 Σύνθετη ερμηνεία των αποτελεσμάτων.....	20
2.2 Τα αποτελέσματα στο Α.Ε.Π.....	22
2.3 Εξαγωγές και εισαγωγές-Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	25
2.4 Τα αποτελέσματα στον πληθωρισμό.....	29
2.5 Τα αποτελέσματα στην ανεργία.....	33
Κεφ.3 - Ο θατσερισμός και η επιρροή του.....	35
3.1 Η έννοια του θατσερισμού.....	35

3.2 Η επιρροή του θαυσερισμού στις μετέπειτα κυβερνήσεις του Η.Β.....	39
3.3. Η επιρροή του θαυσερισμού διεθνώς.....	42
Συμπεράσματα.....	45
Βιβλιογραφία.....	48

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Πίνακες

1. Εξέλιξη και γεωγραφική διάρθρωση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. του Η.Β. (1971-1995).....24

Διαγράμματα

1. Η εξέλιξη του Α,Ε.Π. (1978-1990).....23
2. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (1978-1990).....26
3. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% Α.Ε.Π.) (1978-1990).....26
4. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% Α.Ε.Π.) (1978-1990).....27
5. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% Α.Ε.Π.) (1978-1990).....28
6. Η εξέλιξη του πληθωρισμού (1978-1990).....31
7. Η εξέλιξη του πληθωρισμού στην περίοδο προ Θάτσερ (1971-1979).....32
8. Η εξέλιξη της ανεργίας (1978-1990).....33

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

- A.E.Π. : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- E.E. : Ευρωπαϊκή Ένωση
- E.O.K. : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
- H.B. : Ηνωμένο Βασίλειο
- H.Π.A. : Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- O.O.Σ.A. : Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
- Φ.Π.A. : Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
-
- B.B.C. : British Broadcasting Company
- O.E.C.D.: Organization for Economic Cooperation and Development

Περίληψη

Η εργασία διερευνά την οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων της ηγετίδας του Συντηρητικού Κόμματος, Μάργκαρετ Θάτσερ την χρονική περίοδο από το 1979 έως το 1990, στο Ηνωμένο Βασίλειο. Με την πολιτική αυτών των κυβερνήσεων υιοθετήθηκαν και εδραιώθηκαν νεοφιλελεύθερες επιλογές. Κατά την διάρκεια της πρωθυπουργικής θητείας της Θάτσερ επιχειρήθηκαν σημαντικές τομές και μεταρρυθμίσεις στο οικονομικό πεδίο. Αυτές αφορούσαν την φορολογική πολιτική, τον έλεγχο του πληθωρισμού δια της νομισματικής πολιτικής, την πειθαρχημένη δημοσιονομική πολιτική, την απελευθέρωση των αγορών, τις ιδιωτικοποιήσεις και την συρρίκνωση του ρόλου του κράτους στην οικονομία, καθώς και τον περιορισμό της δύναμης των εργατικών συνδικάτων. Στα θετικά αποτελέσματα της οικονομικής πολιτικής Θάτσερ καταγράφονται η επιτυχία τιθάσευσης του πληθωρισμού και η αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Η σημαντικότερη αρνητική επίπτωση ήταν η μεγάλη άνοδος του επιπέδου της ανεργίας. Προκειμένου να περιγράψουν συνολικότερα οι πολιτικές Θάτσερ, αλλά και ο τρόπος και το στυλ άσκησης της κυβερνητικής και πρωθυπουργικής εξουσίας και ισχύος, εισήχθη και καθιερώθηκε ένας νέος όρος, ο *θατσερισμός*. Ο θατσερισμος αποτέλεσε τον πυρήνα των κυβερνητικών επιλογών του Ηνωμένου Βασιλείου για δεκαετίες μετά την αποχώρηση της Θάτσερ, ακόμη και από τις κυβερνήσεις των Εργατικών. Ακόμη και πέραν του Ηνωμένου Βασιλείου όμως, ο θατσερισμός επηρέασε και συνέβαλε στην υιοθέτηση νεοφιλελεύθερων πολιτικών. Αυτό καταγράφεται σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αλλά και σε χώρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Ως κυριότερη παράμετρος της επιρροής του θατσερισμού, θεωρείται η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων, καθώς και η επιλογή για μικρότερο και όσο το δυνατόν λιγότερο παρεμβατικό κράτος.

Λέξεις κλειδιά: Κυβερνήσεις Θάτσερ, οικονομική πολιτική Θάτσερ-αποτελέσματα, θατσερισμος, κληρονομιά Θάτσερ

Abstract

The present thesis investigates the economic policy of the governments of the leader of the Conservative Party Margaret Thatcher in the period from 1979 until 1990 in the United Kingdom. Through the politics of these governments neoliberal options were adopted and established. During Thatcher's prime ministerial, important interventions and reforms in economic sector were attempted. These interventions and reforms concerned tax policy, inflation control through monetary policy, disciplined fiscal policy, market liberalization, privatizations and reduced the role of the state in economy, along with the limitations of the power of the trade unions had. Positive results of Thatcher's economic policy were the success of reducing inflation as well as the recorded increase of Gross Domestic Product. The most significant negative effect was the large rise in unemployment. In order to describe Thatcher's politics as well as the style of her government leadership and authority, a new term was coined, the *Thatcherism*. Thatcherism was at the core of the United Kingdom's governmental choices for decades after Thatcher's withdrawal, even in the Labor Party governments. Also, beyond the United Kingdom, Thatcherism affected and concluded in the adoption of neoliberal politics. This is recorded in many European countries, in the United States of America, but also in countries of British Commonwealth. The main parameter of the influence of the Thatcherism is considered to be the policy of privatizations, as well the choice for a smaller and as little interventionist state as possible.

Keywords: Thatcher's governments, Thatcher's economic policy-results, Thatcherism, Thatcher's legacy

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία θέτει στο επίκεντρο την οικονομική πολιτική που ασκήθηκε το χρονικό διάστημα από 04/05/1979 έως 28/11/1990 στο Ηνωμένο Βασίλειο, από τις κυβερνήσεις της πρώτης Βρετανίδας γυναίκας Πρωθυπουργού Μάργκαρετ Θάτσερ, του κόμματος των Συντηρητικών. Η Μάργκαρετ Θάτσερ (13/10/1925- 08/04/2013) διετέλεσε βουλευτής της Βουλής των Κοινοτήτων από το 1959 έως το 1992, ενώ το διάστημα 1970-1974 ήταν Υπουργός Παιδείας κι Επιστημών στην κυβέρνηση Χιθ. Εν συνεχεία, το 1975 ανήλθε στην ηγεσία του κόμματος των Συντηρητικών και της βρετανικής αντιπολίτευσης. Το 1979 ανέλαβε την εξουσία κερδίζοντας τις εκλογές, έπειτα από μια πενταετία διακυβέρνησης του κόμματος των Εργατικών. Στην συνέχεια πέτυχε να επανεκλεγεί σε άλλες δύο εκλογικές αναμετρήσεις το 1983 και το 1987, κάτι που την κατέταξε ως την μακροβιότερη Πρωθυπουργό της χώρας της για τον εικοστό αιώνα. Από το 1992 έως τον θάνατό της ήταν μέλος της Βουλής των Λόρδων.

Η εργασία εντοπίζει και εξετάζει τους βασικούς άξονες της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων Θάτσερ. Αυτοί είναι η επιλογή για γενναίες ιδιωτικοποιήσεις κρατικών εταιρειών, η φορολογική πολιτική στην οποία συντελέστηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις, η νομισματική πολιτική και η πολιτική περιορισμού της προσφοράς χρήματος στο πλαίσιο της προσπάθειας ελέγχου του πληθωρισμού, η πολιτική απελευθέρωσης των αγορών και χρηματοπιστωτικής απορρύθμισης, η πειθαρχημένη δημοσιονομική πολιτική, καθώς και η πολιτική μέσω της οποίας επιχειρήθηκε να συρρικνωθεί η σημαντική ισχύς που κατείχαν τα βρετανικά εργατικά συνδικάτα.

Στη συνέχεια, μελετάει τα αποτελέσματα της υπό εξέταση οικονομικής πολιτικής, σε βασικά οικονομικά μεγέθη και παραμέτρους, όπως ο πληθωρισμός, η ανεργία, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, καθώς και τις επιδόσεις στον τομέα εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Η μελέτη των συνιστωσών της οικονομικής πολιτικής και των αποτελεσμάτων αυτής, δεν έχει περιγραφικό χαρακτήρα, ούτε αποτελεί απλή παράθεση αριθμητικών οικονομικών στοιχείων. Αντίθετα, διερευνά τα εξεταζόμενα ζητήματα εμβαθύνοντας, με κριτικό στοχασμό και αναλυτικό πνεύμα. Ακολούθως, η εργασία προσεγγίζει τον όρο του *θατσερισμού*, όπως αυτός επικράτησε και διαμορφώθηκε στην οικονομική, αλλά και πολιτική σκέψη. Επιπλέον, διερευνά την επιρροή του θατσερισμού στις μετέπειτα κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά και στην οικονομική πολιτική άλλων κρατών, όπως κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και άλλες χώρες.

Με την οικονομική πολιτική της η Θάτσερ, θεμελίωσε και εδραίωσε την στροφή της χώρας προς τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Εφάρμοσε πολιτικές που αποτέλεσαν πραγματική τομή, αλλάζοντας παγιωμένες αντιλήψεις και καταστάσεις δεκαετιών στην βρετανική οικονομία και κοινωνία. Θεμελίωσε ουσιώδεις αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, ούτως ώστε η πολιτική της να χαρακτηρίζεται από πολλούς ως οικονομική επανάσταση. Πάντως πέραν των σημαντικών εκ βάθρων αλλαγών, ένα περιορισμένο τμήμα των πολιτικών των κυβερνήσεων Θάτσερ παρότι έχουν νεοφιλελεύθερα χαρακτηριστικά, αποτελούν μια επιτάχυνση πολιτικών που θεσπίστηκαν από τη προηγούμενη κυβέρνηση, της αντίπαλης πολιτικής παράταξης των Εργατικών. Επιπλέον, η πολιτική της Μάργκαρετ Θάτσερ αποτέλεσε το εφαλτήριο για εφαρμογή παρόμοιας πολιτικής σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο, ενώ εδραιώθηκε ως ο βασικός κορμός της ασκηθείσας οικονομικής πολιτικής, διαχρονικά στον Ηνωμένο Βασίλειο.

Είναι δεδομένο ότι οι πολιτικές των κυβερνήσεων Θάτσερ, έχουν σαφή ιδεολογικό πρόσημο. Ωστόσο, εργασία προσεγγίζει το θέμα με λόγο επιστημονικά τεκμηριωμένο και ιδεολογικά αποφορτισμένο. Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζονται θέσεις που παρότι είναι επιστημονικά έγκυρες, κάποιες φορές αλληλοσυγκρούονται ως προς την ποιοτική κυρίως ερμηνεία των πολιτικών και των αποτελεσμάτων τους, εξαιτίας ακριβώς του ιδεολογικού πρόσημου, της υπό εξέταση πολιτικής. Αυτό δεν εμποδίζει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για τα βασικά ερωτήματα της εργασίας

Μεθοδολογία

Για να απαντηθούν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα του πονήματος και να είναι δυνατή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, πραγματοποιήθηκε ενδελεχής βιβλιογραφική ανασκόπηση. Αυτή περιελάμβανε, έγκυρες ακαδημαϊκές και βιβλιογραφικές πηγές. Αξιοποιήθηκαν κυρίως άρθρα σε ακαδημαϊκά περιοδικά με κριτές, όπως για παράδειγμα το *The British Journal of Political Science* και το *Journal of Public Affairs*. Κατά δεύτερο λόγο, αντλήθηκαν στοιχεία από βιβλία σχετικά με το θέμα του πονήματος, εκδοθέντα από έγκριτους εκδοτικούς οίκους, όπως για παράδειγμα ο Springer και ο Palgrave Macmillan. Σε πολύ περιορισμένο βαθμό, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που προέρχονται από έγκυρες δημοσιογραφικές πηγές όπως το B.B.C., ο *The Guardian* και η *Washington Post*, καθώς και από δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή.

Κύρια πηγή για την συλλογή και επεξεργασία των προαναφερθέντων, αποτέλεσε το διαδίκτυο. Πραγματοποιήθηκαν αναζητήσεις στην μηχανή αναζήτησης Google Scholar, στην ψηφιακή βιβλιοθήκη JSTOR, καθώς και σε ψηφιακές βάσεις δεδομένων και

ακαδημαϊκά αποθετήρια. Για τις αναζητήσεις χρησιμοποιήθηκαν λέξεις και φράσεις κλειδιά, όπως για παράδειγμα: economic policy of the Thatcher governments, the results of the Thatcher governments economic politics, Thatcherism. Η χρονική περίοδος της αναζήτησης, είναι από την περίοδο της έναρξης της εξεταζόμενης κυβερνητικής περιόδου (1979) κι έπειτα. Λόγω του θέματος της εργασίας, ένα σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας, είναι ισόχρονο ή λίγο μεταγενέστερό της κυβερνητικής θητείας της Θάτσερ, δηλαδή στα χρονικά πλαίσια των δεκαετιών 1980 και 1990. Ωστόσο, πέραν αυτών εντοπίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν βιβλιογραφικές πηγές και ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις σχετικές με τα ζητήματα της εργασίας, από τις επόμενες δεκαετίες έως και πολύ πρόσφατα, Κάθε άρθρο μελετήθηκε αρχικά, ως προς την περίληψη του προκειμένου να διαπιστωθεί ως ποιο βαθμό ικανοποιεί τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας, προκειμένου να επιλεγούν τα καταλληλότερα για να αποτελέσουν πηγές. Στην συνέχεια, εφόσον κρίνονταν ότι είναι κατάλληλο, η μελέτη επεκτείνονταν.

Τα στοιχεία αυτά εμπλουτίστηκαν από πρωτογενή δεδομένα, αριθμητικά στοιχεία και διαγράμματα τα οποία αντλήθηκαν ως επί το πλείστον από επίσημους διεθνείς οργανισμούς και φορείς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία του Ηνωμένου Βασιλείου (Office of National Statistics). Τα αριθμητικά στοιχεία και οι διαγραμματικές απεικονίσεις δεν παρατίθενται απλά, αντιθέτως αναλύονται κριτικά και ερμηνεύονται συνδυαστικά, με τα ζητήματα που πραγματεύεται η εργασία.

Με βάση τα ανωτέρω επιτυγχάνεται η θεωρητική ανάλυση του θέματος της εργασίας. Η ανάλυση αυτή πραγματοποιείται με κριτική προσέγγιση και στοχαστικό πνεύμα. Για να επιτευχθεί αυτό, πραγματοποιήθηκε η στάθμιση και η σύνθεση στοιχείων που αντλήθηκαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση, με θεωρίες της οικονομικής σκέψης. Η ανάλυση και η ερμηνεία των στοιχείων και δεδομένων, αλλά και η εξαγωγή συμπερασμάτων, πραγματοποιείται υπό το πρίσμα των πεδίων της πολιτικής οικονομίας, της μακροοικονομικής και της δημόσιας οικονομικής.

Κεφάλαιο 1-Οι βασικοί άξονες της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων Θάτσερ

1.1 Νεοφιλελεύθερη στροφή

Οι Συντηρητικοί υπό την Μάργκαρετ Θάτσερ, ανήλθαν στην εξουσία κερδίζοντας τις εκλογές το 1979, έχοντας γνωστοποιήσει τις προθέσεις τους για την ενδεδειγμένη οικονομική πολιτική. Αυτή βασικά περιελάμβανε τον περιορισμό του κράτους με την πραγματοποίηση ιδιωτικοποιήσεων, την φορολογική μεταρρύθμιση, τον έλεγχο του πληθωρισμού και την πειθάρχηση των δημόσιων οικονομικών. Οι κυρίαρχες πολιτικές

σκέψεις των κυβερνήσεων των Συντηρητικών της Θάτσερ, ήταν η αντιμετώπιση του πληθωρισμού και ο περιορισμός του εύρους του κράτους στην οικονομία (Collier & Luther, 2002). Οι Συντηρητικοί είχαν υποσχεθεί μειώσεις φόρων, αλλά και αύξηση των δαπανών για άμυνα, για την επιβολή του νόμου και της τάξης (Schwartz, 1987). Όσο αφορά όμως τις δημόσιες δαπάνες συνολικότερα, η κυβερνητική βούληση ήταν να συγκρατηθούν.

Για την επίτευξη των κυβερνητικών στόχων, εφαρμόστηκε μια έντονη μονεταριστική μακροοικονομική προσέγγιση, προκειμένου να ελεγχθεί ο πληθωρισμός μέσω του ελέγχου της προσφοράς χρήματος, ενώ παράλληλα επιδιώχθηκε η αύξηση της παραγωγής, καθώς και η αναζωογόνηση της βιομηχανίας, στην βάση των οικονομικών της προσφοράς (Collier & Luther, 2002). Επιπλέον, η κυβερνητική πολιτική επεδίωξε να μειωθεί η ισχύς των πανίσχυρων βρετανικών εργατικών συνδικάτων, η οποία επηρέαζε ως τότε σε σημαντικό βαθμό τις επιλογές των κυβερνήσεων στο πεδίο της οικονομίας. Ακόμα, σημαντικές παραμέτρους της εξεταζόμενης οικονομικής πολιτικής αποτέλεσαν η απελευθέρωση των αγορών και η χειραφέτηση του χρηματοπιστωτικού τομέα, από περιορισμούς και ισχυρές κρατικές ρυθμίσεις, στα πλαίσια μιας νεοφιλελεύθερης πολιτικής.

Η οικονομική πολιτική Θάτσερ ήταν ευθυγραμμισμένη με τις νεοφιλελεύθερες επιλογές. Ο νεοφιλελευθερισμός θα μπορούσε να θεωρηθεί, ως η αναβίωση ή η αναζωογόνηση του παροπλισμένου από τις πολιτικές επιλογές φιλελευθερισμού, η οποία αναβίωση μπορεί να θεωρηθεί και ως νέα ιδεολογία που απλά προέρχεται από τον φιλελευθερισμό (Thorsen & Lie, 2006). Ο νεοφιλελευθερισμός μπορεί να οριστεί ως μια συνισταμένη αντιλήψεων, που θεωρούν ότι το κράτος έχει ως κύριο σκοπό την διασφάλιση της ατομικής και ιδιαιτέρως της εμπορικής ελευθερίας, ασπάζονται την ύπαρξη διευρυμένης ιδιωτικής ιδιοκτησίας σε ένα κράτος με το ελάχιστο δυνατό μέγεθος και τη μικρότερη δυνατή δύναμη παρέμβασης (Thorsen & Lie, 2006). Επιπλέον ως νεοφιλελευθερισμός μπορεί να οριστεί το παράδειγμα της οικονομικής πολιτικής, που έχει ως θεμελιώδη αρχή την αντίληψη ότι ο κύριος μοχλός για την οικονομική ανάπτυξη είναι οι αγορές και όχι τα κράτη (Carstense & Matthijs, 2018). Τις ανωτέρω πεποιθήσεις υπηρέτησαν στο έπακρο οι κυβερνήσεις της Θάτσερ, με την οικονομική τους πολιτική. Η Θάτσερ με την πολιτική της, αποτέλεσε την πραγματική αρχή για την στροφή της χώρας προς την νεοφιλελεύθερη πολιτική (Elhefnawy, 2021). Αντίθετα, οι κυβερνήσεις Θάτσερ αντιμάχονταν τις πολιτικές που ασπάζονταν τις κεϋνσιανές αντιλήψεις. Σύμφωνα με αυτές, προβλέπεται ένας ισχυρός παρεμβατικός ρόλος στο κράτος, Η κεϋνσιανή οικονομική σκέψη, θεωρεί την συνολική ζήτηση ως τη πλέον σημαντική κινητήρια δύναμη σε μια οικονομία, ενώ παράλληλα δικαιολογεί την κρατική παρέμβαση για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης, επειδή οι ελεύθερες αγορές δεν

διαθέτουν μηχανισμούς αυτοεξισορρόπησης για να την επιτύχουν (Jahan et al, 2014) Ειδικά στα αρχές τις δεκαετίας του 1970, η Μεγάλη Βρετανία, διένυε τον ορισμό μιας κεϋνσιανής εποχής (Hall, 1992). Τα κεϋνσιανά πρότυπα, αντικαταστάθηκαν από την μονεταριστική επιλογή στην οικονομική πολιτική κατά την πρωθυπουργία της Θάτσερ (Hall, 1992).

Ωστόσο, θεωρείται ότι σε κάποια σημεία η κυβερνητική πολιτική παρέκκλινε, κάτι που κρίνεται λογικό και αναπόφευκτο σε μεγάλο βαθμό σε μια δωδεκαετή διαδρομή. Αν και οι κυβερνήσεις Θάτσερ απέκτησαν τη φήμη ότι ήταν οι πιο συνεπείς ιδεολογικά από τις μεταπολεμικές βρετανικές κυβερνήσεις, η οικονομική τους πολιτική επικρίνονταν συχνά για ασυνέπειες και ανατροπές (Thompson, 1996). Όμως, αναμφίβολα δεν απομακρύνθηκε ποτέ ουσιαστικά, από τον δίαυλο της νεοφιλελεύθερης επιλογής στο οικονομικό πεδίο.

1.2 Ιδιωτικοποιήσεις

Βασική συνιστώσα της οικονομικής πολιτικής Θάτσερ αποτέλεσαν οι ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων και βιομηχανιών. Ωστόσο, αυτή η επιλογή δεν ήταν από τα βασικά ζητούμενα των ψηφοφόρων που επέλεξαν την Θάτσερ το 1979 για Πρωθυπουργό, και οι οποίοι υποδέχτηκαν και αντιμετώπισαν παθητικά τη συγκεκριμένη πολιτική επιλογή. Οι πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων, προέκυψαν από τις απαιτήσεις της οικονομικής ελίτ της χώρας και όχι του εκλογικού σώματος, το οποίο παρεμπιπτόντως επέδειξε παθητικό ρόλο στην συνολική ρήξη με τις πολιτικές της μεταπολεμικής κεϋνσιανής σοσιαλδημοκρατίας (Wolfe, 1991). Πάντως, θα πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι ο βιομηχανικός και όχι μόνο τομέας βρισκόταν σε βαθιά κρίση, όταν η Θάτσερ ανήλθε στην εξουσία.

Οι παραδοσιακές βιομηχανίες άνθρακα, σιδήρου και χάλυβα, η ναυπηγική βιομηχανία και οι σιδηρόδρομοι βρισκόταν σε παρακμή και δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στην ανταγωνιστικότητα των παγκόσμιων αγορών (Stepney, 2013). Η Θάτσερ, τον Ιούλιο του 1980, εξέφρασε την άποψη ότι οι μονοπωλιακές εθνικοποιημένες βιομηχανίες αποτελούν το ένα, εκ των δύο σημαντικότερων προβλημάτων της οικονομίας (Wolfe, 1991). Η σημασία που έδιναν οι κυβερνήσεις της Θάτσερ στις ιδιωτικοποιήσεις ήταν η μέγιστη δυνατή, επιδιώκοντας την εφαρμογή τους καθολικά σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Χαρακτηριστικά, ο Γραμματέας Ενέργειας Nigel Lawson, τον Νοέμβριο του 1981 δήλωσε ότι καμία βιομηχανία δεν πρέπει να παραμείνει υπό κρατικό έλεγχο, εκτός αν υπάρχει ισχυρό επιχείρημα για το αντίθετο (Pearson & Watson, 2012). Η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων έφτασε στο σημείο να μοιάζει σχεδόν αυτοσκοπός της κυβερνητικής πολιτικής (Marsh, 1991 ; Kay & Bishop, 1988).

Η κυβερνητική πολιτική Θάτσερ ενέταξε την επιλογή για πλήρη εφαρμογή των ιδιωτικοποιήσεων στο πρόγραμμα όλων των υπουργικών τομέων ευθύνης. Η ίδια η Θάτσερ, έθεσε πρώτιστο υπουργικό καθήκον την ευρύτερη δυνατή εφαρμογή του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων. Τον Σεπτέμβριο του 1981 προέβη σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης, θέτοντας σε καθέναν από τους υπουργούς το καθήκον να ιδιωτικοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερες κρατικές επιχειρήσεις του τομέα του (Wolfe, 1991). Για να ισχυροποιηθεί και να επιταχυνθεί το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, η κυβέρνηση δεν δίστασε να ενθαρρύνει και να βοηθήσει την απομάκρυνση εργαζομένων, παρά την διόγκωση της ανεργίας. Οι βιομηχανίες παροτρύνθηκαν να προχωρήσουν σε απολύσεις και γι' αυτό το σκοπό συνέδραμε οικονομικά το κράτος, προκειμένου να καλυφθούν οι υψηλές αποζημιώσεις των απολυμένων εργαζομένων (Edwards, 1989)

Η κυβερνητική στρατηγική των ιδιωτικοποιήσεων ξεκίνησε να υλοποιείται δυναμικά, σχεδόν αμέσως με την ανάληψη της εξουσίας από τη συντηρητική παράταξη. Το χρονικό διάστημα 1979-81 το δυναμικό ξεκίνημά σηματοδότησαν οι Ferranti, Fairey, British Sugar καθώς και το πλειοψηφικό πακέτο της British Aerospace (Wolfe, 1991). Η συνέχεια υπήρξε εντυπωσιακή, με πληθώρα αποκρατικοποιήσεων κρατικών επιχειρήσεων στο σύνολο ή σε ένα μέρος του μετοχικού τους κεφαλαίου, εντός του διαστήματος 1981-87. Την περίοδο 1981-83 ιδιωτικοποιήθηκαν η Britoil, η Amersham International, η National Freight Corporation, η Associated British Ports, η BR Hotels, η International Aeradio και τμήματα της Cable and Wireless (Wolfe, 1991). Κομβικής σημασίας ήταν η ιδιωτικοποίηση της British Telecom, της μεγαλύτερης δημόσιας βιομηχανίας το 1984, η οποία αποτέλεσε το πρότυπο για τις επόμενες (Wolfe, 1991). Η συγκεκριμένη αποκρατικοποίηση ώθησε σε ακόμη μεγαλύτερη επιτάχυνση του προγράμματος την επόμενη τριετία. Ως και το 1987 μια σειρά εταιριών πέρασαν σε πλήρη ή μερικό ιδιωτικό έλεγχο. Μεταξύ αυτών ήταν η British Gas, η British Airways η Enterprise Oil, η Royal Ordnance Factories. η Sealink, η British Airports Authority, η National Bus Company, καθώς και τμήματα των British Shipbuilders, British Steel και BL (Wolfe, 1991).

Η τελική έκταση της εφαρμογής του προγράμματος των ιδιωτικοποιήσεων ήταν τεράστια. Στις αρχές του 1991, πάνω από το 50% του δημόσιου τομέα σε σχέση με το 1979 είχε μεταφερθεί στον ιδιωτικό τομέα (Marsh, 1991). Η εκλογή της Θάτσερ και η πολιτική που ακολούθησε, ανέτρεψε παγιωμένες αντιλήψεις για την παρουσία του κράτους στην οικονομική ζωή. Η θατσερική πολιτική αποτέλεσε σημείο καμπής για την μεταπολεμική περίοδο, αφού ανετράπη η αντίληψη και η αποδοχή της ισχυρής παρουσίας του κράτους σε μια σειρά τομέων όπως η ύδρευση, τα τηλέφωνα, οι σιδηρόδρομοι, η ενέργεια, κάτι

που ήταν αποδεκτό έως τότε, από τις διαδοχικές κυβερνητικές εναλλαγές Εργατικών και Συντηρητικών (Burton, 2013). Η γιγαντιαία επίδοση του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων και η αποφασιστικότητα που επέδειξαν οι κυβερνήσεις Θάτσερ για την επιτυχία του, αναδεικνύουν τις ιδιωτικοποιήσεις ως την πλέον εμβληματική πολιτική αυτών. Οι ιδιωτικοποιήσεις ήταν μια από τις συνιστώσες της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων Θάτσερ, που συνέβαλαν στην εδραίωση μιας όχι εύκολα ανατρέψιμης ισορροπίας των πολιτικών δυνάμεων στην κοινωνία (Wolfe, 1996).

1.3 Φορολογική πολιτική

Η κυβέρνηση Θάτσερ παρέλαβε μια οικονομία, όπου στο πεδίο της φορολογίας κυριαρχούσαν οι υψηλοί φόροι εισοδήματος. Το φορολογικό σύστημα που κληρονόμησε η συντηρητική κυβέρνηση επιβάρυνε ιδιαίτερα τα πολύ υψηλά, αλλά και τα χαμηλά εισοδήματα, με τα πρώτα να επιβαρύνονται με υψηλότερο συντελεστή που έφτανε στο 83%(σε κάποιες περιπτώσεις και το 98%), ενώ τα δεύτερα αντιμετώπιζαν ισχυρότατους τεκμαρτούς φόρους (Matthews & Minford, 1987),

Η Θάτσερ κέρδισε τις εκλογές, έχοντας υποσχεθεί γενναία μείωση φόρων. Αμέσως μετά την εκλογική νίκη, προσπάθησαν να υλοποιήσουν τις σχετικές προεκλογικές δεσμεύσεις. Σχεδόν άμεση ήταν η μείωση του βασικού συντελεστή φορολογίας εισοδήματος από το 33 στο 30% και ως αντιστάθμισμα αυξήθηκε η έμμεσα φορολογία από τον Φ.Π.Α. από το 8 στο 15% , κινήσεις που πραγματοποιήθηκαν υπό την επιρροή του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Οικονομικών Biffen, στην Πρωθυπουργό και στο Υπουργικό Συμβούλιο (Schwartz, 1987). Η αύξηση του Φ.Π.Α., επικυρώθηκε με την ψήφιση του πρώτου προϋπολογισμού των κυβερνήσεων Θάτσερ το 1979 (Crawford et al, 2010). Η Θάτσερ στην πρώτη της κυβερνητική θητεία προχώρησε σε μείωση του φόρου εισοδήματος, αλλά ως αντιστάθμισμα για την απώλεια εσόδων αύξησε τον Φ.Π.Α. και τις ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων (Krieger, 1987). Πέραν της αύξησης του ποσοστού του Φ.Π.Α., καταγράφεται και διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του. Έτσι, επεκτάθηκε η εφαρμογή του συμπεριλαμβάνοντας τις μετατροπές κτηρίων, τις υπηρεσίες φαγητού σε πακέτο, τις διαφημίσεις σε εφημερίδες και περιοδικά (Shaw, 1987). Όμως, πέραν του Φ.Π.Α. κυβερνητική επιλογή ήταν η σημαντική αύξηση των έμμεσων φόρων γενικά, σε αντιδιαστολή με τους άμεσους. Ως συνέπεια αυτού, αυξήθηκαν οι φόροι στην βενζίνη, στα ποτά, στον καπνό και στις άδειες κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, μετατοπίζοντας την φορολογική επιβάρυνση από την άμεση φορολογία, στην έμμεση (Burton, 2013).

Πέραν του εισοδήματος από την εργασία, οι κυβερνήσεις της Θάτσερ μείωσαν την φορολογία στα εισοδήματα που προέρχονταν από επενδύσεις, όπως τα κεφαλαιακά κέρδη και τα μερίσματα. Οι συντηρητικές κυβερνήσεις κατά κανόνα, επιδιώκουν χαμηλότερους φόρους στον πλούτο, προκειμένου να διατηρηθούν οι υπάρχουσες κοινωνικές τάξεις εξουσίας, αφού οι συγκεκριμένοι φόροι στοχεύουν στα αποθέματα και όχι στο χρήμα που ρέει στην οικονομία, ενώ απευθύνονται σε συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές ομάδες (Lierse, 2022). Τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα πολιτικών που επιδίωξαν την μείωση ουσιαστικά της φορολογίας του πλούτου, αποτελούν οι κυβερνήσεις Θάτσερ και Ρήγκαν την δεκαετία του 1980 (Lierse, 2022). Στο ίδιο πλαίσιο, μειώθηκε η φορολογία των επιχειρήσεων, προκειμένου να δοθεί αναπτυξιακή ώθηση και να καταστεί η χώρα ελκυστική για επενδύσεις. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 δεν θεωρούνταν επικερδές να παράγουν οι επιχειρήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο, κάτι που είχε αρνητικές επιπτώσεις για την οικονομία της χώρας (Hays, 2003). Οι μεταρρυθμίσεις των Συντηρητικών αντιμετώπισαν το πρόβλημα αποτελεσματικά βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα του Ηνωμένου Βασιλείου, οδηγώντας σε αύξηση των εγχώριων και ξένων επενδύσεων (Hays, 2003).

Επίσης η κυβέρνηση Θάτσερ θέλησε μέσω της φορολογικής πολιτικής να δοθούν κίνητρα για την πραγματοποίηση φιλανθρωπικών δωρεών. Σημαντικές αλλαγές θεμελιώθηκαν στην φορολογία, προκειμένου να αυξηθούν οι φιλανθρωπικές δωρεές, καθώς και να στηριχθούν οι ιδιωτικές δομές κοινωνικής πρόνοιας, ούτως ώστε να υπάρξει ελάφρυνση στις σχετικές δαπάνες του δημοσίου (Robson, 1989). Πάντως η προσπάθεια για συρρίκνωση της φορολογικής επιβάρυνσης, ενθαρρύνονταν από την αποτελεσματικότητα της κυβερνητικής πολιτικής στο πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων. Η ιδιωτικοποίηση σημαντικού μέρους του δημόσιου τομέα, επέτρεπε τη μείωση των φόρων, δίχως να διαταράσσονται οι στόχοι για την προσφορά χρήματος (Shaw, 1987).

Ιδιαίτερη περίπτωση στην φορολογική πολιτική της Θάτσερ αποτελεί η εισαγωγή του κοινοτικού τέλους, το λεγόμενο *poll tax*. Ο φόρος αυτός ήρθε να αντικαταστήσει το προηγούμενο σύστημα των τοπικών φόρων ιδιοκτησίας (συχνά αναφερόμενοι ως συντελεστές), το 1989. Οι Συντηρητικοί εξέφραζαν την πεποίθηση για αλλαγή του συστήματος ήδη από το 1974, ωστόσο η Θάτσερ εξαιτίας των εσωκομματικών διαφωνιών μετά την εκλογή της, ανέβαλε το θέμα, προτάσσοντας ως προτεραιότητα τη μεταρρύθμιση του φόρου εισοδήματος (McGrath, 2002). Την 31-03-1985 οι Ken Baker και William Waldegrave (που αποτελούσαν την ηγεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος) παρουσίασαν ένα σχέδιο που έπεισε την Πρωθυπουργό, ότι το προηγούμενο σύστημα έπρεπε να

αντικατασταθεί με την επιβολή του κοινοτικού τέλους, μέσω του οποίου όλοι οι ενήλικες θα συνεισέφεραν στην χρηματοδότηση της τοπικής αυτοδιοίκησης (McGrath, 2002). Ουσιαστικά με το κοινοτικό τέλος, η εισφορά καθοριζόταν από τον αριθμό των ενοίκων κάθε οικήματος, σε αντίθεση με το έως τότε παγιωμένο σύστημα όπου το ύψος της συνεισφοράς καθοριζόταν από την αξία της ιδιοκτησίας. Ήταν τόσο βαθιά και κομβική η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση, που θεωρείται μια από τις αιτίες της εξόδου της Θάτσερ από τον πρωθυπουργικό θώκο. Το κοινοτικό τέλος, θεωρήθηκε άδικο διότι εξομοίωνε την συνεισφορά ανεξάρτητα από την φοροδοτική ικανότητα, προκάλεσε αναταραχές και διαμαρτυρίες (ειδικά στην Σκωτία), ενώ τελικά συνέβαλε στην πτώση της κυβέρνησης Θάτσερ (McGrath, 2002). Καθώς εκατομμύρια νοικοκυριά βρέθηκαν σε δυσμενή θέση, πραγματοποιήθηκαν πορείες διαμαρτυρίας, με εκείνη στην Πλατεία Τραφάλγκαρ να έχει χαρακτηριστικά εξέγερσης, συμβάλλοντας στην πτώση της Θάτσερ το 1990, ενώ έκτοτε όλες οι κυβερνήσεις ήταν ιδιαίτερα προσεκτικές στην διαχείριση της τοπικής φορολογίας (Travers, 2013)

1.4 Πολιτική ελέγχου του πληθωρισμού-Νομισματική πολιτική

Η πολιτική της Θάτσερ έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα στον έλεγχο του πληθωρισμού. Έχοντας την ιδεολογική πεποίθηση για συρρίκνωση του παρεμβατικού ρόλου του κράτους στην μακροοικονομία, με βασικούς άξονες τις ιδιωτικοποιήσεις, της πολιτικής προσφοράς και τόνωσης του ανταγωνισμού, θεωρούνταν κυβερνητικό καθήκον ο έλεγχος του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα, ως ευνοϊκή συνθήκη για την οικονομία και την επιτυχία της στρατηγικής της προσφοράς (Shaw, 1994). Βασικό εργαλείο γι' αυτό τον στόχο αποτέλεσε η νομισματική πολιτική. Η συντηρητική κυβέρνηση Θάτσερ είχε ως στόχο την συμπίεση του πληθωρισμού, με νομισματικά μέσα (Reid, 1988). Υπήρχε η πεποίθηση ότι η νομισματική πολιτική της προηγούμενης δεκαετίας, ευθύνονταν για την πληθωριστική άνοδο. Η υπερβολική επεκτατική νομισματική πολιτική της δεκαετίας του 1970 στο Ηνωμένο Βασίλειο (όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες), οδήγησε σε μεγάλη άνοδο τον πληθωρισμού και έτσι απαιτούνταν μια αυστηρότερη νομισματική πολιτική, για χαμηλότερο πληθωρισμό (Nelson, 2005). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, μια ουσιαστική αντιπληθωριστική νομισματική πολιτική υιοθετήθηκε μόνο μετά την εκλογή Θάτσερ (Nelson, 2005).

Η νομισματική πολιτική των κυβερνήσεων Θάτσερ, ακολούθησε τον *μονεταρισμό*. Ο μονεταρισμός είναι η σχολή οικονομικής σκέψης, σύμφωνα με την οποία η προσφορά του χρήματος, δηλαδή η συνολική ποσότητα χρήματος που διαχέεται σε μια οικονομία, είναι ο καθοριστικός παράγοντας διαμόρφωσης του τρέχοντος και βραχυπρόθεσμου Α.Ε.Π. , αλλά και του επιπέδου τιμών σε μεγαλύτερες χρονικές περιόδους (Jahan & Parageorgiou, 2014).

Ήδη από αρχές του 1980, ο μονεταρισμός ως τέτοιος, άρχισε να κυριαρχεί στη διαμόρφωση της οικονομικής στρατηγικής (Schwartz, 1987). Η Θάτσερ και η κυβέρνησή της συνδέθηκαν άρρηκτα με τον μονεταρισμό, όμως ο τρόπος εφαρμογής του υπέστη διακυμάνσεις και αλλαγές κατά την διάρκεια της κυβερνητικής θητείας, εξαιτίας οικονομικών ζητημάτων που προκύπταν και καλούνταν να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση (Backhouse, 2002). Επίσης, οι συντηρητικές κυβερνήσεις της εξεταζόμενης περιόδου, προτιμούσαν να διαμορφώσουν και να αναδείξουν τη νομισματική πολιτική ως το βασικό εργαλείο διαχείρισης της ζήτησης (Thompson, 1996). Δηλαδή, οι Συντηρητικοί πίστευαν ότι με έλεγχο της προσφοράς χρήματος, θα κατάφερναν σε ένα εύρος χρόνου να ελέγξουν ουσιαστικά και σταθερά τον πληθωρισμό, που αποτελούσε μείζονα στόχο της κυβέρνησης. Η κυβέρνηση Θάτσερ αποφάσισε εξαρχής τον σταδιακό, αλλά συνεχή περιορισμό του ρυθμού αύξησης της προσφοράς χρήματος σε μέσο όρο 9% την διετία 1980-81 και 6% την διετία 1983-4 (Meltzer, 1981).

Το μεγάλο πλεονέκτημα του μονεταρισμού κατά τις πολιτικές της συντηρητικής παράταξης, ήταν η πεποίθησή ότι αν περικόπτονταν οι κρατικές δαπάνες και η προσφορά του χρήματος, ο πληθωρισμός θα μειώνονταν απλά και ισχυρά (Schwartz, 1987). Επιπλέον, αφού η προσφορά χρήματος ήταν σε άμεση εξάρτηση από τις ανάγκες δανεισμού του δημόσιου τομέα, δεν θα απαιτούνταν η ρύθμιση μισθολογικών διαφορών με τα συνδικάτα (Schwartz, 1987). Εν ολίγοις, με περικοπές στις κρατικές δαπάνες στα πλαίσια ελέγχου της προσφοράς χρήματος, θα περιορίζονταν και οι ανάγκες δανεισμού του δημοσίου, φέρνοντας εγγύτερα τον στόχο μείωσης του πληθωρισμού. Στο πλαίσιο αυτό, περιέκοψαν τις δημόσιες δαπάνες και τις κρατικές επιδοτήσεις. Σχεδόν με την εκλογή της η κυβέρνηση εκτόνησε σχέδιο για μείωση της πραγματικής αξίας των κυβερνητικών δαπανών κατά 3-5 δισεκατομμύρια λίρες σε σχέση με τον προϋπολογισμό 1979-80, κάτι που θα απέφερε μείωση στις πραγματικές κυβερνητικές δαπάνες κατά 5% σε τέσσερα χρόνια, εν συγκρίσει με το 1979 (Meltzer, 1981).

Οι κυβερνήσεις Θάτσερ, αξιοποίησαν όλες τις πτυχές της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής για να επιτύχουν τον έλεγχο του πληθωρισμού, δια της μείωσης της προσφοράς χρήματος. Πέραν της αξιοποίησης της δημοσιονομικής πολιτικής, με την μείωση των δημόσιων δαπανών που προαναφέρθηκε, επιχειρήθηκε ο έλεγχος της προσφοράς χρήματος από το τραπεζικό σύστημα. Έτσι βασική επιλογή της νέας κυβέρνησης Θάτσερ ήταν να γίνει δυσκολότερη η πρόσβαση στον δανεισμό. Το τραπεζικό επιτόκιο αυξήθηκε κατά 2%, για να γίνει ακριβότερο το χρήμα (Edwards, 1989). . Οι κυβερνήσεις της Μάργκαρετ

Θάτσερ επέλεξαν να γίνει ακριβότερη η πρόσβαση στο χρήμα, στα πλαίσια της επιλογής του περιορισμού της προσφοράς χρήματος.

1.5 Χρηματοπιστωτική απορρύθμιση-Απελευθέρωση αγορών

Οι κυβερνήσεις Θάτσερ, επέλεξαν να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα χρηματοπιστωτικής απορρύθμισης. Με την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών, επιδίωκαν να αυξήσουν τον ανταγωνισμό και την καινοτομία. Η Θάτσερ, προέβη σε σημαντική μείωση των κυβερνητικών ρυθμίσεων των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (Booth, 2015). Η κυβερνητική αυτή επιλογή περιελάμβανε την άρση των περιορισμών στις συναλλαγματικές συναλλαγές, στους ελέγχους των κεφαλαίων και την διαμόρφωση των επιτοκίων. Επίσης απλουστεύθηκε σε σημαντικό βαθμό η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής της, η Θάτσερ αξιοποίησε στελέχη και ιδέες απευθείας από την χρηματοπιστωτική αγορά. Η Θάτσερ, τοποθέτησε στελέχη του χρηματοπιστωτικού τομέα στην ηγεσία του Υπουργείου Οικονομικών και του Υπουργείου Βιομηχανίας και Εμπορίου, με συνέπεια την υιοθέτηση φιλοσοφίας, εργαλείων και πρακτικών της αγοράς (Davis & Walsh, 2017). Οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν στήριζαν τον τομέα και την ανταγωνιστικότητά του. Η μείωση της φορολογίας των κεφαλαιακών κερδών και η αλλαγή του φορολογικού καθεστώτος των ομολόγων, συνέβαλαν σε αυτή την κατεύθυνση, όπως επίσης και η προώθηση της ελεύθερης ροής χρηματοπιστωτικών προϊόντων, καθώς και η κατάργηση του τέλους χαρτοσήμου επί των τίτλων (Davis & Walsh, 2017). Σημαντικότερο σημείο αναφοράς στην χρηματοπιστωτική απορρύθμιση, αποτελεί το λεγόμενο *Big Bang* στο χρηματιστήριο του Λονδίνου, το 1986. Ουσιαστικά το Big Bang αποτελεί μια συντομογραφία η οποία περιγράφει δύο σημαντικές απορρυθμιστικές πράξεις: την κατάργηση των μονοπωλιακών σταθερών προμηθειών στις συναλλαγές τίτλων, καθώς και την άρση των φραγμών για την είσοδο ξένων στο χρηματιστήριο, το οποίο είχε συσταθεί ως ιδιωτική λέσχη (Plender, 1986). Έτσι, επετεύχθη μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά, καθώς και απελευθέρωση του ανταγωνισμού με διεθνή πλέον συμμετοχή. Το Big Bang ήταν η βρετανική απάντηση στην μεταβαλλόμενη διεθνή αγορά τίτλων, έχοντας ως στόχο την διατήρηση του Λονδίνου ως διεθνούς χρηματοπιστωτικού κέντρου, καθώς το κατέστησε ελκυστικό προορισμό διεθνών επενδυτών και δανειοληπτών (Plender, 1986).

Παράλληλα, επιδιώχθηκε η απελευθέρωση των αγορών με ταυτόχρονη συρρίκνωση της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία. Άλλωστε αυτό συμβαδίζει με την υιοθέτηση νεοφιλελεύθερων πρακτικών έναντι των κεϋνσιανών. Οι τελευταίες είναι υπέρ της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία (Ge, 2020). Ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών απελευθερώθηκε και εισήλθαν νέοι πάροχοι στην αγορά. Παρόμοια εξέλιξη καταγράφηκε και στον τομέα

των μεταφορών με αύξηση του ανταγωνισμού στις αεροπορικές συγκοινωνίες, αλλά και στον κλάδο των λεωφορείων. Παράλληλα όμως, δημιουργήθηκαν ανεξάρτητοι ρυθμιστικοί φορείς στην ενέργεια και τις τηλεπικοινωνίες, για την προστασία του καταναλωτικού κοινού. Παρόμοια πολιτική απελευθέρωσης και αύξησης του ανταγωνισμού, ακολουθήθηκε στον τομέα της ενέργειας. Πέραν των ιδιωτικοποιήσεων κρατικών εταιρειών του κλάδου, οι κυβερνήσεις της Θάτσερ επέτρεψαν την είσοδο νέων παικτών στην αγορά, με διάλυση των μονοπωλίων.

Επιπλέον, οι πολιτικές των κυβερνήσεων Θάτσερ προέβησαν σε αναδιαμόρφωση της αγοράς κατοικίας, με κυριότερη πρωτοβουλία το σύστημα «Right to Buy». Το εν λόγω σύστημα επέτρεπε στους ενοικιαστές δημοτικών ακινήτων να αγοράσουν τα σπίτια που διέμεναν με έκπτωση. Με αυτό τον τρόπο ενισχύθηκε η ιδιοκατοίκηση, ενώ παράλληλα μειώθηκε ο ρόλος του κράτους στην παροχή κατοικίας. Η Θάτσερ πίστευε ότι ο ισχυρός δημόσιος τομέας, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των συντελεστών του, έπνιγε τον ιδιωτικό και την παραγωγικότητα (Burton, 2013). Σημαντικές ήταν οι παρεμβάσεις με πολιτικές που στόχευαν στην ουσιαστική ενίσχυση του εμπορικού κλάδου. Η πολιτική της Θάτσερ προώθησε την μείωση των δασμών και την απελευθέρωση του εμπορίου. (Sally, 2008).

1.6 Δημοσιονομική πειθαρχία

Οι Συντηρητικοί ήταν προσκολλημένοι στις ελεύθερες αγορές και στην επίτευξη πλεονασμάτων στον προϋπολογισμό (Thompson, 1996). Έτσι η οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων Θάτσερ, ήταν πειθαρχημένα δημοσιονομικά, περιορίζοντας τις δαπάνες για να ελεγχθούν τα ελλείματα. Οι υπουργοί και οι ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι που συμμετείχαν στην διαδικασία του προϋπολογισμού, είχαν σαφή εντολή για συγκράτηση και μείωση των απαιτήσεων για δημόσιες δαπάνες (Mullard & Swaray, 2006) Η δημοσιονομική πολιτική ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την κυβερνητική επιλογή για μικρότερο ρόλο του δημόσιου τομέα στην οικονομία. Η δημοσιονομική πειθαρχία είναι σύμφωνη με την νεοφιλελεύθερη επιλογή της Θάτσερ, καθώς και την αποστροφή στο κεϋνσιανό μοντέλο. Άλλωστε, η κεϋνσιανή προσέγγιση προτάσσει την αύξηση των κρατικών δαπανών για την τόνωση της οικονομίας (Ge. 2020)

Έτσι, εφαρμόστηκαν περικοπές στις δαπάνες κοινωνικής πρόνοιας, όπως το επίδομα ανεργίας, στις δαπάνες για την δημόσια στέγαση, στις επιδοτήσεις των δημόσιων μεταφορών, ενώ μειώθηκε το μέγεθος του ανθρώπινου δυναμικού στον δημόσιο τομέα. Η πρώτη κυβέρνηση Θάτσερ εκμεταλλεύτηκε το θετικό αντίκτυπο στην κοινή γνώμη για την μείωση της φορολογίας εισοδήματος, προκειμένου να καταστούν αποδεκτές οι περικοπές

στις δαπάνες κοινωνικής πρόνοιας (Krieger, 1987). Πάντως η προσπάθεια για περικοπή των προνοιακών παροχών δεν πρωτοεμφανίστηκε με την άνοδο των συντηρητικών το 1979, αντίθετα εντοπίζεται και την προηγούμενη της Θάτσερ κυβέρνηση των Εργατικών. Η συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας, προηγήθηκε της ανόδου της Θάτσερ στην εξουσία, ωστόσο οι πολιτικές της αντιπροσωπεύουν σημαντικές μειώσεις των σχετικών παροχών (Krieger, 1987). Σημαντικές αλλαγές καταγράφονται στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης, καθώς βασικό κριτήριο για την πραγματοποίησή τους αποτελούσε ο πληθωρισμός, επιτρέποντας στην κυβέρνηση την πραγματοποίηση σημαντικών μειώσεων στα επιδόματα παιδιού, αγνοώντας πιέσεις ομάδων συμφερόντων, με βάση δημογραφικά και εκπαιδευτικά κριτήρια (Mullard & Swaray, 2006). Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης και της παροχής συντάξεων, οι κυβερνήσεις Θάτσερ προσπάθησαν να εξοικονομήσουν χρήματα, μέσω της συρρίκνωσης της παρουσίας του κράτους στους συγκεκριμένους τομείς. Η Θάτσερ πέραν του ότι περιέκοψε τις κρατικές συντάξεις, προώθησε την αντίληψη ότι το κράτος έπρεπε να παρέχει ένα ελάχιστο εισοδηματικό δίκτυο ασφάλειας και ο ιδιωτικός τομέας θα έκανε τα επιπλέον (Mabbett, 2012). Έτσι, ενθάρρυναν τους πολίτες να προσεγγίζουν την παροχή σύνταξης και υγειονομικής περίθαλψης με όρους προσωπικής αποταμίευσης και ιδιωτικής ασφάλισης. (Mullard & Swaray, 2006).

Παρά τα ανωτέρω, κατά την διάρκεια της πρώτης κυβέρνησης Θάτσερ έως το 1983, οι δαπάνες συνολικά αυξήθηκαν κατά 6%, ενώ το επόμενο έτος κατά 1% (Krieger, 1987). Ωστόσο, αυτή η αύξηση διαμορφώθηκε κυρίως από την αύξηση των δαπανών για την άμυνα και τη δημόσια τάξη. Δαπάνες κοινωνικού χαρακτήρα, οι οποίες απολάμβαναν μια ασυλία και έμειναν σχεδόν ανέγγιχτες από τους Εργατικούς, υποβαθμίστηκαν σθεναρά από τις κυβερνήσεις Θάτσερ (Krieger, 1987). Συνεπώς, η πολιτική περικοπών της Θάτσερ, περιλαμβάνει και ποιοτικές παραμέτρους ως προς την σύνθεση των περικοπών, με σαφή ιδεολογικό πρόσημο.

Σε αντιδιαστολή με τις δαπάνες για άμυνα και δημόσια τάξη, οι δαπάνες για την παιδεία περιορίστηκαν. Σχολεία και ανώτατα ιδρύματα έκλεισαν, εκπαιδευτικοί απολύθηκαν ή συνταξιοδοτήθηκαν πρόωρα, ενώ στα πανεπιστήμια οι προϋπολογισμοί μειώθηκαν κατά 20%, με την χρηματοδότηση της έρευνας να μειώνεται αισθητά (Edwards, 1989). Ειδικά επί υπουργίας του Sir Keith Joseph, το Υπουργείο Παιδείας προχώρησε σε περικοπές μεγαλύτερες των απαιτήσεων του Υπουργείου Οικονομικών (Edwards, 1989).

Το κυβερνητικό σχέδιο για δημοσιονομική πειθαρχία, επεκτάθηκε και στην τοπική αυτοδιοίκηση, από την αρχή της διακυβέρνησης Θάτσερ. Οι δύο πρώτες κυβερνήσεις Θάτσερ, θα επιτύχουν με συνεχή νομοθετικά μέτρα την επέκταση του κεντρικού ελέγχου σε

επιμέρους πολιτικές των τοπικών διοικήσεων, όπως η στέγαση, οι μεταφορές και η πολιτική άμυνα (Goodwin & Duncan, 1989). Η τρίτη κυβέρνηση, άσκησε πιο επιθετική πολιτική σε σχέση με τον έλεγχο των οικονομικών της αυτοδιοίκησης, ερχόμενη πολλές φορές σε πλήρη ρήξη (Goodwin & Duncan, 1989). Στην συγκεκριμένη πολιτική καταγράφεται άνιση αντιμετώπιση τοπικών διοικήσεων, ανάλογα με το κατά πόσο ήταν πρόθυμες και συνεργάσιμες για να πειθαρχήσουν στις ασκούμενες οικονομικές πολιτικές, που αποφασίζονταν σε κεντρικό επίπεδο. Οι κυβερνήσεις Θάτσερ επέδειξαν επιθυμία να ελέγξουν τις δραστηριότητες διοικήσεων, που ήταν προσκείμενες στους Εργατικούς (Goodwin & Duncan, 1989). Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στον περιορισμό του ρόλου των τοπικών διοικήσεων στην στέγαση. Ο περιορισμός του ρόλου των δήμων στην στέγαση, θεωρήθηκε μείζον ζήτημα κεντρικής σημασίας, που θα οδηγούσε σε επιθυμητή αύξηση της ιδιοκατοίκησης (MacLennan & Gibb, 1990). Οι θατσεριστές θεωρούσαν ότι οι τοπικές διοικήσεις πιθανότατα υπονόμευαν ή έστω δεν ευθυγραμμίζονταν επαρκώς με την κυβερνητική σφιχτή δημοσιονομική πολιτική. Μια προσέγγιση των επιλογών Θάτσερ είναι το ότι η τοπική αυτοδιοίκηση θεωρούνταν οικονομικά απερίσκεπτη, διαχειριστικά αναποτελεσματική και πολιτικά μη υποστηρικτική (Mather, 1989). Η συντηρητική κυβέρνηση της Θάτσερ, ήταν επικεφαλής εντός εντέκατους πολέμου μεταξύ κεντρικής και τοπικής εξουσίας (Travers, 2013).

Η κυβερνητική στόχευση, ήταν λογικό να περιλάβει την συρρίκνωση των κρατικών επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων. Στη διάρκεια των κυβερνήσεων Θάτσερ επιβλήθηκαν σημαντικοί περιορισμοί στις επιδοτήσεις που απευθύνονταν στη βιομηχανία και στη γεωργία, ενώ παράλληλα σημαντική μείωση καταγράφεται στις επιδοτήσεις σχετικά με την ανέγερση κοινωνικών κατοικιών (Δίκαιος, 1997).

Επιπλέον, οι Συντηρητικοί προσπάθησαν να συρρικνώσουν το μισθολογικό κόστος στο δημόσιο, πέραν των εκτεταμένων ιδιωτικοποιήσεων που πραγματοποίησαν. Η Θάτσερ, εφάρμοσε πολιτική ταμιακών ορίων και ελέγχου της προσφοράς χρήματος, προκειμένου να περιορίσει τις μισθολογικές πιέσεις στον δημόσιο τομέα (Campbell et al, 1987).

Σε γενικότερη κλίμακα, η δημοσιονομική πολιτική δεν μπορούσε να είναι τέτοια που να θέσει σε κίνδυνο τους μεγάλους κυβερνητικούς στόχους για έλεγχο του πληθωρισμού και συρρίκνωσης του δημόσιου τομέα. Έτσι, αποτέλεσε έναν διάυλο για την επιτέλεση των βασικών στόχων. Κατά μία έννοια, μπορεί να θεωρηθεί ότι η δημοσιονομική πολιτική υποβιάστηκε σε έναν δευτερεύοντα ρόλο (Shaw, 1987)

1.7 Συρρίκνωση ισχύος εργατικών συνδικάτων

Όταν η Θάτσερ ανέλαβε την εξουσία, τα συνδικάτα της χώρας ήταν πανίσχυρα και ασκούσαν σημαντική επιρροή. Τα συνδικάτα συσσώρευαν συνεχώς δύναμη καθ' όλη την δεκαετία του 1970, στα πλαίσια της πολιτικής του κοινωνικού συμβολαίου των Εργατικών (Wolfe, 1991). Στα πλαίσια αυτής της ισχύος, κατεγράφησαν σημαντικές αντιδράσεις των συνδικάτων κατά της εισοδηματικής πολιτικής της προηγούμενης κυβέρνησης τον χειμώνα 1978-9. Η δύναμη των συνδικάτων ήταν τόσο μεγάλη εκείνη τη περίοδο, που δημιουργούσε την πεποίθηση ότι καμία βρετανική κυβέρνηση δεν μπορούσε να τα τιθασεύσει (Dorey, 2016). Ανώτερα στελέχη των Συντηρητικών σχεδίαζαν την αντιπαράθεση με τα συνδικάτα, και ειδικότερα με το ισχυρό συνδικάτο των ανθρακωρύχων, ήδη από το 1977 όταν βρίσκονταν στα έδρανα της αντιπολίτευσης (Rawsthorne, 2018). Έτσι, η πολιτική της Θάτσερ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην αποδυνάμωση των βρετανικών συνδικάτων.

Οι υποστηρικτές μια σκληρής και επιθετικής εργατικής πολιτικής στους κόλπους των Συντηρητικών, ήταν σχεδόν σίγουροι ότι μια πολιτική διαλόγου με τους συνδικαλιστικούς ηγέτες δεν θα επέφερε αποτελέσματα (Dorey, 2016). Η Θάτσερ και οι στενοί της συνεργάτες, επιθυμούσαν μια εκτεταμένη και εκ θεμελίων εργασιακή μεταρρύθμιση (Dorey, 2016). Η ίδια η Πρωθυπουργός ήδη από το 1980, ανήγαγε τα συνδικάτα ως το έτερο μεγάλο πρόβλημα της οικονομίας, μαζί με τις κρατικοποιημένες βιομηχανίες (Wolfe, 1991). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η επιθετική πολιτική των κυβερνήσεων Θάτσερ, σε σχέση με τα εργατικά συνδικάτα πρέπει να εξεταστεί ως τμήμα της οικονομικής πολιτικής και στρατηγικής (Miller & Steele, 1993). Η μείωση της δύναμης των συνδικάτων ήταν βασική προτεραιότητα όχι μόνο διότι παρεμπόδιζαν την μισθολογική προσαρμογή σε εφικτά από την αγορά επίπεδα, αλλά και επειδή υπήρχε η πεποίθηση ότι τα ισχυρά συνδικάτα ουσιαστικά οδηγούσαν σε απώλεια θέσεων εργασίας (Miller & Steele, 1993). Μάλιστα, κατά την διάρκεια των μεγάλων απεργιακών κινητοποιήσεων των ανθρακωρύχων το 1984-5, η Θάτσερ είχε δηλώσει για το ισχυρότερο συνδικάτο της χώρας, ότι αγνοεί την οικονομική πραγματικότητα και επιδιώκει να διατηρηθούν υπό κρατικό έλεγχο αντιπαραγωγικές βιομηχανίες (Rawsthorne, 2018). Δηλαδή, τα ισχυρά εργατικά συνδικάτα θεωρούνταν στην πολιτική Θάτσερ, τροχοπέδη στον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και της αγοράς εργασίας, καθώς και στην επιλογή για λιγότερο κράτος.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω, οι συντηρητικές κυβερνήσεις νομοθέτησαν αυστηρότερο πλαίσιο για τις απεργίες. Βασικούς πυλώνες αυτών των νομοθετικών πρωτοβουλιών αποτέλεσαν ο συνδικαλιστικός νόμος του 1980, ο νόμος σχετικά με την απασχόληση το 1982, ο τροποποιητικός νόμος του 1983. ο επόμενος συνδικαλιστικός νόμος, το 1984, καθώς και η

δράση για την απασχόληση. Με τον νόμο του 1980 κατοχυρώθηκε η απαίτηση για έγκριση με μυστική ψηφοφορία και μεγάλο ποσοστό (της τάξης του 80%) των συνδικαλιστικών αποφάσεων και δει των απεργιών, ενώ προβλέφθηκε η καταβολής αποζημίωσης σε εργαζομένους που έμεναν άνεργοι εξαιτίας της άρνησης τους να ενταχθούν σε συνδικαλιστική οργάνωση (Dorey, 2016). Η νομοθετική αυτή πρόβλεψη επέφερε σημαντικά αποτελέσματα και έπληξε καίρια την ισχύ των συνδικάτων, Είναι χαρακτηριστικό ότι έως το 1988 τα μέλη των συνδικάτων μειώθηκαν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 20% (Towers, 1989). Όλες οι προαναφερθείσες νομικές διατάξεις κινούνταν στο ίδιο πλαίσιο, αφαιρώντας εξουσία από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και εκχωρώντας πλεονεκτήματα στην εργοδοσία. Έτσι, με τον νόμο του 1982 τα συνδικάτα υποχρεώθηκαν να ενημερώνουν για την κήρυξη μιας απεργίας επτά ημέρες νωρίτερα (Miller & Steele, 1993), ενώ με τον νόμο του 1984 εισήχθησαν οι ψηφοφορίες για την κήρυξη των απεργιών και προβλέφθηκαν μέτρα για την προστασία των εργαζομένων που εναντιώνονταν σε αυτές (Lyddon, 2021). Οι νομοθετικές παρεμβάσεις των Συντηρητικών, ήταν δυναμικές και ανέτρεψαν καταστάσεις παγιωμένες στο βρετανικό εργασιακό γίγνεσθαι. Είναι χαρακτηριστικό ότι με τους νόμους του 1980, 1982 και 1984, αφαιρέθηκαν δικαιώματα από τα συνδικάτα τα οποία είχαν εκχωρηθεί μαζί το 1906 (Krieger, 1987)

Η πολιτική της Θάτσερ σε σχέση με τα συνδικάτα, στόχευε στην ουσιαστική αποδυνάμωση και απαξίωση τους, ως συλλογικό φορέα έκφρασης της εργατοϋπαλληλικής τάξης, Έτσι, επιδίωκε να συρρικνωθεί όσο ήταν δυνατό, η δυνατότητα συλλογικών διεκδικήσεων και η μαζική εναντίωση στην πολιτική και τις μεταρρυθμίσεις της. Βασική επιλογή της Θάτσερ, ήταν η απαξίωση των αιτημάτων της εργατικής τάξης, καθώς και η απονομιμοποίηση των συνδικάτων ως κεντρικού φορέα έκφρασης των αιτημάτων (Krieger, 1987).

Είναι κοινά αποδεκτό ότι οι κυβερνήσεις Θάτσερ πέτυχαν τον στόχο τους και αποδυνάμωσαν την ισχύ των εργατικών συνδικάτων, παρά τις όποιες αντιδράσεις. Η αποδυνάμωση των συνδικάτων, ακόμη και μετά την μεγάλη απεργία των ανθρακωρύχων το 1984, θεωρείται ένα από τα πλέον σημαντικά επιτεύγματα της Θάτσερ (Stepney, 2013).

Κεφάλαιο 2-Τα αποτελέσματα της οικονομικής πολιτικής Θάτσερ

2.1 Σύνθετη ερμηνεία των αποτελεσμάτων

Οι επιλογές και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών των κυβερνήσεων Θάτσερ μπορεί να τυγχάνουν διαφορετικών προσεγγίσεων, που συναρτώνται από αντιλήψεις και ιδεολογικές καταβολές. Δεν μπορεί όμως κανείς να αμφισβητήσει, πως οι κυβερνήσεις αυτές υπήρξαν σε μεγάλο βαθμό ρηξικέλευθες τολμηρές και σε σημαντικό

βαθμό αποτελεσματικές, ως προς την επίτευξη των στόχων. Λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη αποτυχημένη βρετανική οικονομική πολιτική, τα αποτελέσματα που πέτυχαν οι κυβερνήσεις Θάτσερ, συνιστούν μια οικονομική αναγέννηση (Matthews & Minford 1987). Ουσιαστικά, οι κυβερνήσεις Θάτσερ πέτυχαν να αντικατασταθεί μια οικονομία που γινόταν όλο και πιο σοσιαλιστική με μια οικονομία που στηρίζονταν στην επιχειρηματικότητα, ενεργοποιώντας ξανά τις μηχανές της ιδιωτικής οικονομίας, που είχαν παροπλιστεί για δεκαετίες εξαιτίας του κρατισμού και του κρατικού ελέγχου (Bolick, 1995).

Τα αποτελέσματα των επιλογών Θάτσερ, είχαν διαφορετικό αντίκτυπο στα επιμέρους στρώματα της βρετανικής κοινωνίας. Οι οικονομικές πολιτικές της Θάτσερ, ωφέλησαν υλικά τις ανώτερες τάξεις (Hoover, 1987). Για παράδειγμα, από την κυβερνητική επιλογή για περιορισμό των δαπανών, οι μεγάλες εταιρείες με επιρροή, αποκόμισαν εμπορικά οφέλη (Morrissey, 1991). Αντίθετα, τα κατώτερα στρώματα της βρετανικής κοινωνικής πυραμίδας θίχτηκαν. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα πρώτα έξι χρόνια των κυβερνήσεων Θάτσερ, ο αριθμός των παιδιών που ζούσαν σε επίπεδο ίσο ή κατώτερο με το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, διπλασιάστηκε (Layard & Nickell, 1989).

Επιπλέον, οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές πέραν του διαφορετικού αντίκτυπου βάσει κοινωνικών κριτηρίων, είχαν διαφορετικές επιπτώσεις και με βάση γεωγραφικά κριτήρια. Για παράδειγμα, η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων είχε ως αποτέλεσμα την αναδιανομή του πλούτου τόσο σε επίπεδο κοινωνικών τάξεων (από τους φτωχούς στους πλούσιους), όσο σε και γεωγραφικό με μεταφορά πλούτου από την Σκωτία, την Ουαλία και την βόρεια Αγγλία, προς το νοτιοανατολικό τμήμα της Αγγλίας (Edwards, 1989). Η πολιτική Θάτσερ ενίσχυσε το λεγόμενο *City* του Λονδίνου, ενώ άλλα μέρη του Ηνωμένου Βασιλείου δεν αναπτύχθηκαν ισότιμα (Jessop, 2015).

Οι κυβερνητικές πολιτικές Θάτσερ δεν αξιολογούνται ως πετυχημένες σε όλες τις πτυχές της οικονομικής πολιτικής. Για παράδειγμα, οι μεταρρυθμίσεις της Θάτσερ πέτυχαν τους στόχους τους για αποδυνάμωση της δύναμης των συνδικάτων, αύξησαν οριακά την απασχόληση και τους μισθούς, διέυρυναν τη μερική απασχόληση και βελτίωσαν ουσιαστικά την θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας (Blanchflower & Freeman, 1993). Όμως από την άλλη πλευρά, οι πολιτικές Θάτσερ απέτυχαν να βελτιώσουν ουσιαστικά τους μισθούς, οδήγησαν σε ευρεία απώλεια θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης, καθώς και δυσκολία επανόδου από την ανεργία στην απασχόληση για τους άνδρες εργαζομένους (Blanchflower & Freeman, 1993).

Σημαντικά ήταν τα αποτελέσματα των θατσερικών πολιτικών στην παραγωγικότητα του ανθρώπινου δυναμικού του Η.Β.. Η παραγωγικότητα (δηλαδή η πραγματική παραγωγή ανά απασχολούμενο άτομο), την περίοδο 1979-1985 αυξήθηκε κατά 1,9% σε ετήσια βάση κατά μέσο όρο, όταν το αντίστοιχο ποσοστό την περίοδο 1973-9 ήταν 1.1% (Matthews & Minford, 1987). Το ιστορικό των κυβερνήσεων Θάτσερ σχετικά με την παρέμβαση στην οικονομία, καταγράφει την υποστήριξη της βρετανικής τεχνολογίας πληροφορικής από το 1982 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1980, αλλά και την αδιαφορία για την κατάρρευση του παραδοσιακού τομέα της μεταποίησης (Thompson, 1996)

Η θατσερική οικονομική πολιτική πέραν των ποσοτικών αποτελεσμάτων επέφερε και ποιοτικές αλλαγές στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Έτσι, καταγράφονται αρνητικές συνέπειες στο εκπαιδευτικό σύστημα, εξαιτίας των περικοπών. Πραγματοποιήθηκαν απολύσεις εκπαιδευτικών, ενώ σε κάποιες περιοχές τα σχολεία έφθασαν στο σημείο να κλείνουν δύο ημέρες την εβδομάδα, προκειμένου οι διδάσκοντες να εναλλάσσονται μεταξύ των σχολείων (Edwards, 1989).

Πάντως, από το σύνολο των κυβερνητικών πολιτικών, εκείνες που αποτιμώνται περισσότερο από το κοινωνικό σύνολο τελικά, είναι εκείνες με τις πλέον άμεσες οικονομικές συνέπειες. Έτσι, ενώ πολλές κυβερνητικές επιλογές επηρέασαν τμήματα του βρετανικού κοινού, αυτές που είμαι πιο ορατές, είναι οι μεταβολές στην ανεργία και τον πληθωρισμό (Norpoth, 1987). Επιπρόσθετα, η αποτελεσματικότητα των εξεταζόμενων κυβερνητικών περιόδων, όπως είναι φυσικό, σε κάποιο βαθμό επηρεάστηκε από τις εκάστοτε διεθνείς συνθήκες. Τα αποτελέσματα των οικονομικών πολιτικών της Θάτσερ, θα πρέπει να διακριθούν σε εκείνα που προέρχονται από τις κυβερνητικές επιλογές και σε εκείνα που διαμορφώθηκαν από άλλους παράγοντες, εντός και εκτός της χώρας (Matthews & Minford, 1987). Όλα τα ανωτέρω επιτρέπουν την ανάπτυξη του ισχυρισμού ότι τα αποτελέσματα των οικονομικών πολιτικών της Θάτσερ αναγιγνώσκονται όχι μονοσήμαντα, αλλά αντίθετα λαμβάνουν σύνθετη ερμηνεία.

2.2 Τα αποτελέσματα στο Α.Ε.Π.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί ως εξίσωση, το άθροισμα των εγχώριων οικονομικών παραγόντων δηλαδή την κατανάλωση τις επενδύσεις και τις κρατικές δαπάνες, αυξημένο με τη δαπάνη των ξένων παραγόντων για εξαγωγές και ελαττωμένο με την αξία των δαπανών για εισαγωγές (Acemoglu et al, 2015). Το Α.Ε.Π. του Ηνωμένου Βασιλείου, επηρεάστηκε καθοριστικά από τις επιλογές και τις πολιτικές που ασκήθηκαν, την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, από τις συντηρητικές κυβερνήσεις της Θάτσερ.

Παρακάτω, παρατίθεται διαγραμματική απεικόνιση από τα αρχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, η οποία αποτυπώνει σε τρισεκατομμύρια δολαρίων Ηνωμένων Πολιτειών το Α.Ε.Π. του Η.Β., από το προηγούμενο της έναρξης της διακυβέρνησης Θάτσερ έτος (1978) έως και το 1990.

Διάγραμμα 1: Η εξέλιξη του Α.Ε.Π. (1978-1990)

Πηγή: World Bank (2023a)

Αναλύοντας την ανωτέρω απεικόνιση παρατηρούμε ότι μετά από το 1981 έως και το 1984, οι εφαρμοζόμενες πολιτικές οδηγούν σε μια πενταετία ύφεσης, Την υφεσιακή πενταετία όμως, ακολουθεί μία εντυπωσιακή πορεία μεγέθυνσης επτά ετών. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1978 τελευταίο έτος προ των κυβερνήσεων Θάτσερ το Α.Ε.Π. ανέρχονταν σε 335,88 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ το 1990 λίγους μήνες μετά την παραίτηση Θάτσερ ανήλθε στο 1,09 τρισεκατομμύρια δολάρια. Ο σχεδόν τριπλασιασμός του βρετανικού Α.Ε.Π.,

αναμφισβήτητα πιστώνεται στην τολμηρή οικονομική πολιτική της βρετανίδας Πρωθυπουργού.

Αξιοσημείωτα συμπεράσματα, μπορούν να εξαχθούν από την μελέτη της εξέλιξης του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας, δηλαδή του λόγου του Α.Ε.Π. προς τον πληθυσμό με γεωγραφικά κριτήρια. Στον παρακάτω πίνακα οι McGuinness & Sheehan (1998), παρουσιάζουν την εξέλιξη από το 1971 έως το 1995, ανά γεωγραφική περιφέρεια, σε απόλυτους αριθμούς, αλλά και ως λόγο προς το κατακεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας.

Πίνακας 1: Εξέλιξη και γεωγραφική διάρθρωση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. του Η.Β. (1971-1995)

Table 1. *Development of regional per capita income*

	1971		1980		1990		1995	
	GDP per capita	% of UK average	GDP per capita	% of UK average	GDP per capita	% of UK average	GDP per capita	% of UK average
North	5237.8	88.2	5908.6	91.5	7209.4	87.9	7544.1	88.9
Yorksh	5563.7	93.7	6061.9	92.0	7483.9	91.2	7635.4	90.0
EastMid	5548.9	93.4	6215.0	95.0	7962.1	97.1	8274.2	97.6
EastAng	5487.6	92.4	6293.8	95.6	8337.1	101.7	8479.5	100.0
S East	6820.3	114.8	7720.1	118.3	9625.1	117.4	9868.6	116.3
GL	8233.2	138.6	9798.2	150.7	11579.0	141.2	12057.6	142.1
ROSE	5711.6	96.1	6312.3	96.7	8372.9	102.1	8471.8	99.9
S West	5732.1	96.5	6140.6	93.7	7754.2	94.5	8032.9	94.7
W Midl	6035.4	101.6	6006.4	90.0	7671.7	93.5	8036.9	94.8
N West	5691.4	95.8	6323.8	95.1	7428.2	90.6	7723.6	91.1
Wales	5212.0	87.7	5547.9	84.2	7045.7	85.9	7043.0	83.0
Scot	5375.8	90.5	6041.0	93.7	7864.6	95.9	8297.1	97.8
N I	4695.4	79.1	5279.2	80.47	7415.4	78.2	6900.5	81.4
UK	5939.0		6465.6		7987.6		8481.1	

Πηγή: McGuinness & Sheehan (1998)

Είναι εμφανές, ότι η αύξηση που παρατηρείται στην περίοδο 1980-90, η οποία πιστώνεται στους θατσεριστές είναι της τάξης του 23.5%, και είναι σαφώς μεγαλύτερη της περιόδου 1971-80, η οποία ανήλθε μόλις στο 8.9%. Ωστόσο, όσο αφορά την γεωγραφική κατανομή του πλούτου, αυτή παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη με σημαντικές ανισότητες. Παρά την αύξηση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. σε επίπεδο χώρας, η διάταξη της συμμετοχής σε αυτή των περιφερειών παραμένει διαχρονικά σχεδόν σταθερή (McGuinness & Sheehan, 1998). Η μελέτη του πίνακα, καταδεικνύει ότι η μεγέθυνση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., δεν είχε κοινό αποτέλεσμα στα διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα του Η.Β.. Έτσι, παρά την ελαφρά μείωση στον ποσοστιαίο δείκτη της διαχρονικά πλουσιότερης περιφέρειας, αυτής του

ευρύτερου Λονδίνου (GL), σε καμία περίπτωση δεν σηματοδοτείται περιορισμός της ανισοκατανομής του παραγόμενου πλούτου. Επιπλέον, σε κάποιες από τις φτωχότερες περιφέρειες, όπως η Βόρεια Ιρλανδία (NI) καταγράφεται μείωση του ποσοστού του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., σε σύγκριση με το επίπεδο της χώρας. Οι πολιτικές του Συντηρητικού Κόμματος, παρά τις διακηρύξεις του το 1979 για μια συνολική εθνική ανάκαμψη, αύξησαν τον διχασμό μεταξύ των γεωγραφικών περιφερειών και η πολιτική τους τελικά μπορεί να χαρακτηριστεί, ως μια πολιτική μεγάλων ανισοτήτων (Martin, 1988). Όμως, δεν πρέπει να παραγνωριστεί ότι παρά την ανισοκατανομή, σε όλες τις περιφέρειες καταγράφεται σημαντική βελτίωση.

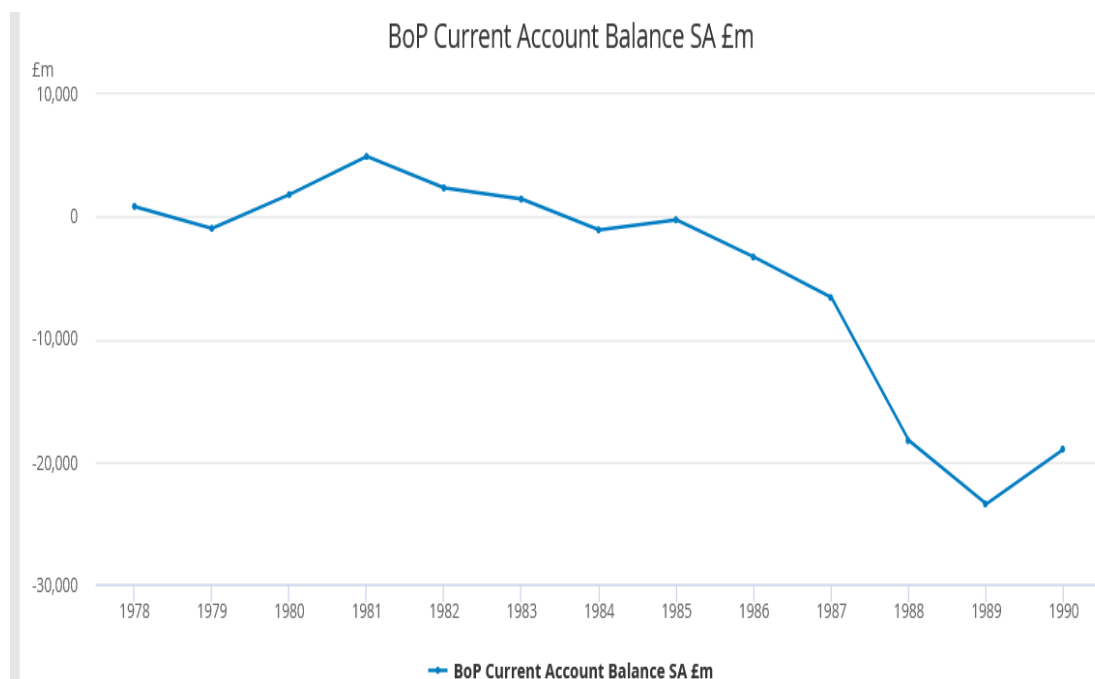
Επίσης, πέραν των γεωγραφικών ανισοτήτων είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η σημαντική αύξηση του Α.Ε.Π., δεν συνοδεύτηκε από μια σχετικά ισότιμη συμμετοχή των κοινωνικών και οικονομικών τάξεων, στον παραγόμενο νέο πλούτο. Αντιθέτως, καταγράφεται σημαντική απόκλιση και ανισοκατανομή. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980, το Η.Β. βίωσε σημαντική διεύρυνση της κοινωνικής και χωρικής ανισότητας (Martin, 1988). Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η εξέλιξη του δείκτη Gini κατά την θατσερική διακυβέρνηση, εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι εισοδηματικές ανισότητες εκτινάχθηκαν. Ο δείκτης Gini έχει ως βάση τη σύγκριση των αθροιστικών ποσοστών του πληθυσμού, προς τα αθροιστικά ποσοστά του εισοδήματος που λαμβάνουν, ενώ κυμαίνεται από μηδέν στην τέλεια ισότητα έως ένα, σε συνθήκες τέλει ανισότητας (O.E.C.D., 2023). Είναι χαρακτηριστικό ότι ο δείκτης Gini με βάση το αρχικό εισόδημα (χωρίς την επίδραση φόρων και κρατικών παροχών), ο οποίος είναι ένα μέτρο της εισοδηματικής ανισότητας, ανήλθε το 1990 στο 0,52, έναντι 0,44 το 1979 (Lund, 2008). Η αύξηση αυτή, ήταν η μεγαλύτερη και ταχύτερη από οποιαδήποτε άλλη χώρα του Ο.Ο.Σ.Α. (Irvin, 2011).

2.3 Εξαγωγές και εισαγωγές-Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Η διαφορά μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών (που αποτυπώνεται στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών), αποτελεί συνιστώσα διαμόρφωσης του μεγέθους της οικονομίας μιας χώρας. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών απεικονίζει την διαφορά μεταξύ των εσόδων για αγαθά και υπηρεσίες που εξάγει μία χώρα (συμπεριλαμβανομένων εισοδημάτων από τόκους και μερίσματα, ενοικίων από περιουσιακά στοιχεία, καθώς και υπηρεσιών των παραγωγικών συντελεστών), ελαττωμένο κατά το ποσό των αντίστοιχων πληρωμών από την εγχώρια οικονομία σε ξένους (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2023).

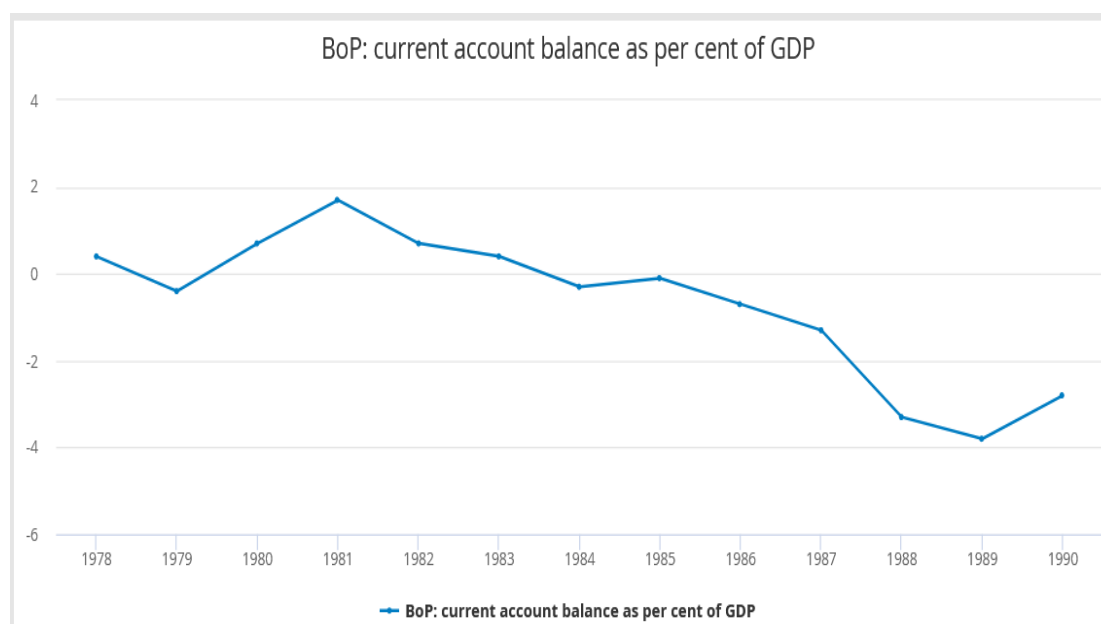
Παρακάτω παρατίθενται διαγραμματικές απεικονίσεις με την εξέλιξη του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών από το τελευταίο προ Θάτσερ έτος (1978), έως και το 1990, όπως

προκύπτει από τον ισότοπο του Γραφείου Εθνικών Στατιστικών του Η.Β., τόσο σε απόλυτους αριθμούς, όσο και ως ποσοστό του Α.Ε.Π..

Διάγραμμα 2: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (1978-1990)

Πηγή: Office of National Statistics (2023a)

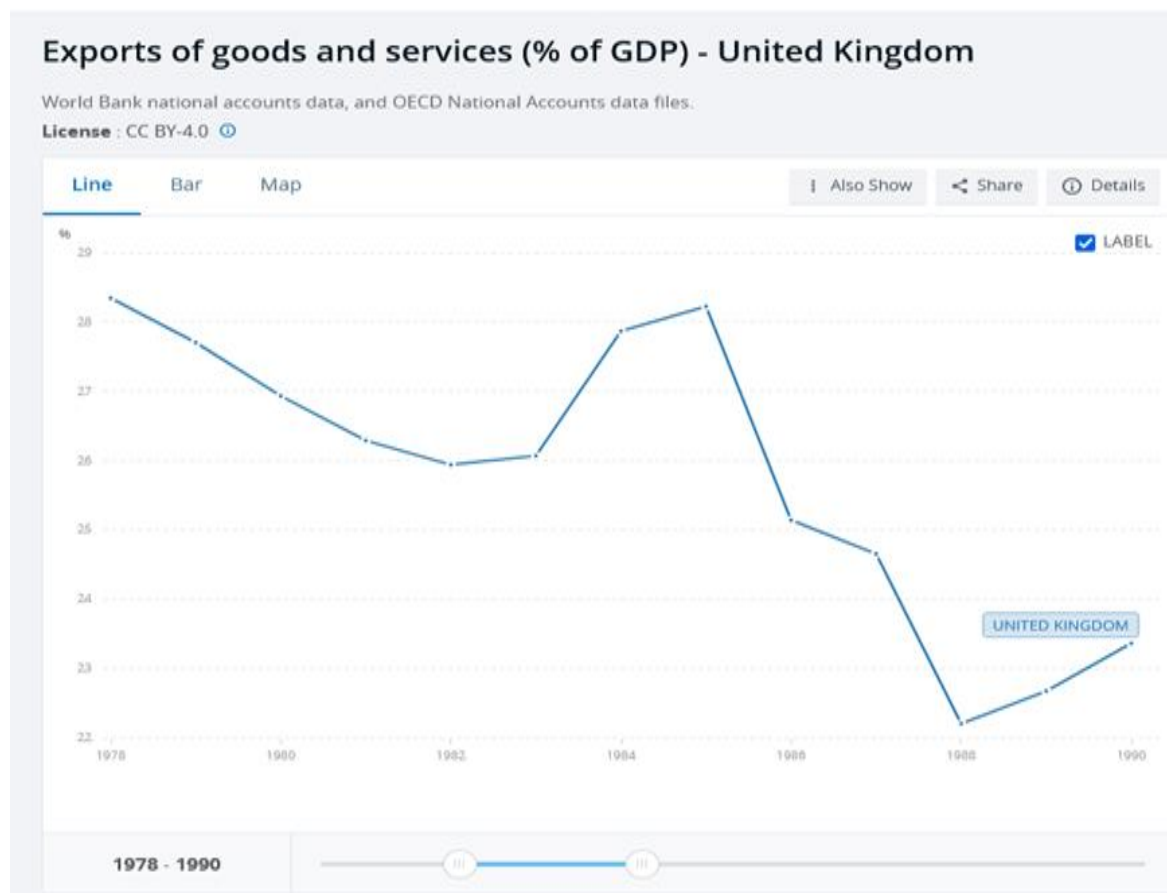

Δοάγραμμα 3: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% Α.Ε.Π.) (1978-1990)

Πηγή: Office of National Statistics (2023b)

Η μελέτη των παραπάνω απεικονίσεων καταδεικνύει ότι πέραν των δύο πρώτων ετών στα οποία κυβέρνησε πλήρως η Θάτσερ (1980 και 1981) και του 1985, σε όλα τα άλλα έτη παρατηρείται καθοδική εξέλιξη του δείκτη. Μάλιστα σε όλα τα έτη από το 1986 κι έπειτα η εξέλιξη του δείκτη είναι ιδιαίτερα αρνητική, με εξαίρεση μια μικρή ανάκαμψη, την τελευταία χρονιά το 1990, όταν και η Βρετανίδα Πρωθυπουργός παραιτήθηκε. Επιπλέον, σε όλα τα έτη από το 1986 έως το 1990, αλλά και το 1984, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών εμφανίζεται χειρότερο από το 1979, όταν και ήταν αρνητικό κατά 953 εκατομμύρια στερλίνες.

Για πιο ενδελεχή προσέγγιση του ζητήματος παρουσιάζονται διαγραμματικές απεικονίσεις, οι οποίες παρουσιάζουν την εξέλιξη των εξαγωγών και των εισαγωγών, σε ποσοστιαία βάση ως λόγο του Α.Ε.Π., για την ίδια χρονική περίοδο (1978-1990). Οι διαγραμματικές απεικονίσεις προκύπτουν από τα αρχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας.

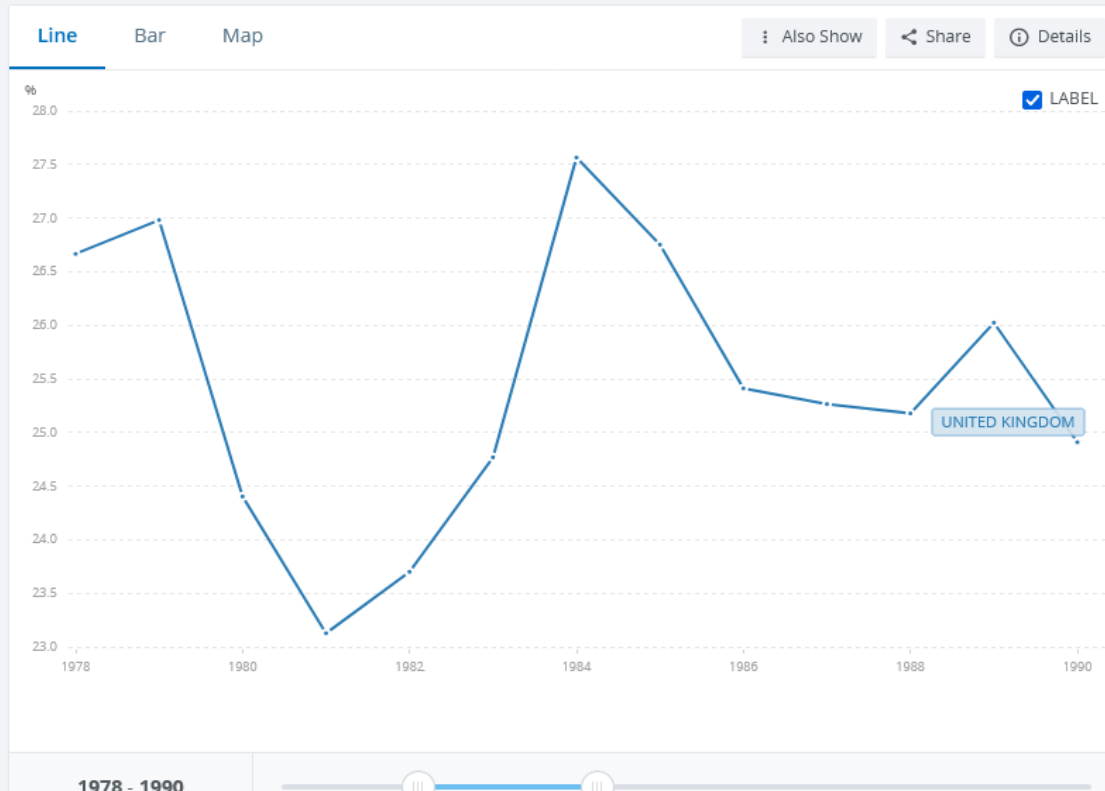
Διάγραμμα 4: Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% Α.Ε.Π.) (1978-1990)

Πηγή: World Bank (2023b)

Imports of goods and services (% of GDP) - United Kingdom

World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

License : CC BY-4.0

Διάγραμμα 5: Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% Α.Ε.Π.) (1978-1990)

Πηγή: World Bank (2023c)

Από την μελέτη των διαγραμμάτων, προκύπτει ότι οι εξαγωγές της χώρας, με εξαίρεση τις διετίες 1984-1985 και 1989-1990, είχαν διαρκώς πτωτική πορεία ως κλάσμα του Α.Ε.Π.. Μάλιστα, τη τριετία 1986-1988 η πτώση είναι ραγδαία και ανέρχεται στις έξι ποσοστιαίες μονάδες, Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι καθόλη την διάρκεια της διακυβέρνησης Θάτσερ, το ποσοστό είναι μικρότερο του 1978, ακόμη και στην καλύτερη ετήσια επίδοση το 1985 (28.2 %, έναντι 28,3%).

Όσο αφορά τις εισαγωγές, παρατηρούνται σημαντικές αυξομειώσεις κατά την διάρκεια της κυβερνητικής περιόδου Θάτσερ. Την διετία 1980-1981 η μείωση φθάνει σχεδόν τις τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκρισή με το 1979 (23,1% έναντι 27%). Ακολούθως καταγράφεται σημαντικότερη άνοδος με υψηλότερο το ποσοστό του 1984 (27,6%). Ακολούθως η πορεία είναι πτωτική, με εξαίρεση το έτος 1989. Η ανάλυση του διαγράμματος, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην μεγάλη πλειοψηφία του χρονικού διαστήματος της κυβερνητικής θητείας Θάτσερ, οι εισαγωγές ως λόγος του Α.Ε.Π., κυμάνθηκαν σε ποσοστά αισθητά χαμηλότερα του ποσοστού του 1978 (26,7%), Βέβαια, σε

αυτό πρέπει να συνυπολογιστεί η σημαντική αύξηση του Α.Ε.Π., κατά την διάρκεια της διακυβέρνησης Θάτσερ.

Ιδιαίτερη περίπτωση για αναφορά στις εξαγωγές, αποτελούν τα αποτελέσματα των πολιτικών των Συντηρητικών σχετικά με την βιομηχανία όπλων. Η Θάτσερ πέτυχε ιδιαίτερος σημαντική ανάκαμψη των βρετανικών εξαγωγών στον κλάδο των όπλων, παρά τις αντίθετες απόψεις, για ηθικούς λόγους. Οι κυβερνήσεις Θάτσερ ευνοούσαν μια ιδιαίτερος επιτρεπτική πολιτική για τις πωλήσεις όπλων, η οποία αναζωογόνησε την βρετανική οπλική βιομηχανία, παρότι προκάλεσε αντιδράσεις (Phythian, 1996).

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι κυβερνητικές υπό την Θάτσερ πολιτικές των Συντηρητικών, δεν πέτυχαν θετικά για την χώρα αποτελέσματα στην σχέση εισαγωγών εξαγωγών, και το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών ήταν σχεδόν πάντα αρνητικό. Μάλιστα για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, ήταν χειρότερο του ποσοστού του 1978. Αυτό το αποτέλεσμα οφείλεται κυρίως στην μη επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων στον τομέα των εξαγωγών. Αντιθέτως στις εισαγωγές, καταγράφονται μεν έντονες διακυμάνσεις, αλλά το ποσοστό τους είναι χαμηλότερο αυτών που κατέγραφε η οικονομία της χώρας όταν ανήλθε στην εξουσία η Θάτσερ. Άλλωστε κατά την διάρκεια της κυβερνητικής θητείας Θάτσερ, η πραγματική αξία της κρατικής βοήθειας για την ενίσχυση των εξαγωγών μειώθηκε (Morrissey, 1991). Επιπλέον, η κυβερνητική πολιτική οδήγησε σε αύξηση των εισαγωγών στο Ηνωμένο Βασίλειο, που απαιτούνταν για τις εξαγωγικές δραστηριότητες (Morrissey, 1991).

Βέβαια, στην αξιολόγηση των ανωτέρω πρέπει να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι η ερμηνεία της αντανάκλασης της οικονομίας σε ένα ελλειμματικό Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, είναι σύνθετη. Αν το έλλειμα οφείλεται στην υπέρβαση των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών παραπέμπει σε προβλήματα ανταγωνιστικότητας, αλλά επειδή το ίδιο έλλειμα ενδεχομένως συνεπάγεται υπέρβαση επενδύσεων έναντι αποταμιεύσεων, μπορεί να αντανακλά σε μια παραγωγική και αναπτυσσόμενη οικονομία (Ghosh & Ramakrishna, 2017). Υπό αυτό το πρίσμα και λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος της σημαντικής και σταθερής μεγέθυνσής του Α.Ε.Π. από το 1985 κι έπειτα (όπως προκύπτει και από την ανάλυση του διαγράμματος 1), τα έτη με ελλειμματικό Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (1984 και μετά), δεν αναιρούν την ανάπτυξη που καταγράφει η οικονομία του Η.Β..

2.4 Τα αποτελέσματα στον πληθωρισμό

Η αντιμετώπιση και ο έλεγχος του υψηλού πληθωρισμού, αποτελούσε έναν εκ των σημαντικότερων στόχων του κυβερνητικού έργου των Συντηρητικών. Η ίδια η Θάτσερ στα

απομνημονεύματά της, τονίζει ότι ως αρχηγός της αντιπολίτευσης (1975-79), είχε θέσει ως κυριότερο ζήτημα την αντιμετώπιση του πληθωρισμού (Tomlinson, 2012). Έτσι, στον θατσερικό ισχυρισμό ότι μόνο ένα νέο ριζοσπαστικό ξεκίνημα μπορεί να σώσει την Βρετανία από την ολοένα επιδεινούμενη παρακμή, ο πληθωρισμός είχε κεντρικό ρόλο, αφού στην θατσερική προσέγγιση της παρακμής ο υψηλός πληθωρισμός της δεκαετίας του 1970 δεν ήταν ένα παροδικό ζήτημα, αλλά μια κρίσιμη παράμετρος των εθνικών παθογενειών (Tomlinson, 2012). Βέβαια, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο πληθωρισμός στο Η.Β. τα χρόνια αμέσως πριν την Θάτσερ ήταν σε μια λογικευμένη εξέλιξη, αφού είχε προηγηθεί η μεγάλη άνοδος του πρώτου μισού της δεκαετίας του 1970. Η ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού συντελέστηκε από το 1972 κι έπειτα, και κορυφώθηκε το 1975 (Ge, 2020).

Μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους Συντηρητικούς, ο πληθωρισμός ακολούθησε αντίθετη πορεία από τον βασικό στόχο του ελέγχου του. Αμέσως μετά την αύξηση του τραπεζικού επιτοκίου, αυξήθηκε σταδιακά και εκτινάχθηκε από το 9%, στο 20% (Edwards, 1989). Αυτή η εξέλιξη, αποδίδεται ως ένα μέρος στις κυβερνητικές πολιτικές. Η αύξηση του πληθωρισμού τα πρώτα χρόνια της κυβέρνησης Θάτσερ (1979-80) αυξήθηκε εξαιτίας της αύξησης του Φ.Π.Α., αλλά και λόγω του διπλασιασμού των τιμών του πετρελαίου σε παγκόσμιο επίπεδο (Mathews, 1987). Στην πορεία όμως, οι επιλογές της κυβέρνησης έφεραν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα επί του μεγέθους. Τελικά, επετεύχθη η συγκράτηση του πληθωρισμού στο 4% (Edwards, 1989). Έως το φθινόπωρο του 1982, η μάχη για τον έλεγχο του πληθωρισμού είχε κερδηθεί αποφασιστικά από την Θάτσερ (Mathews, 1987)

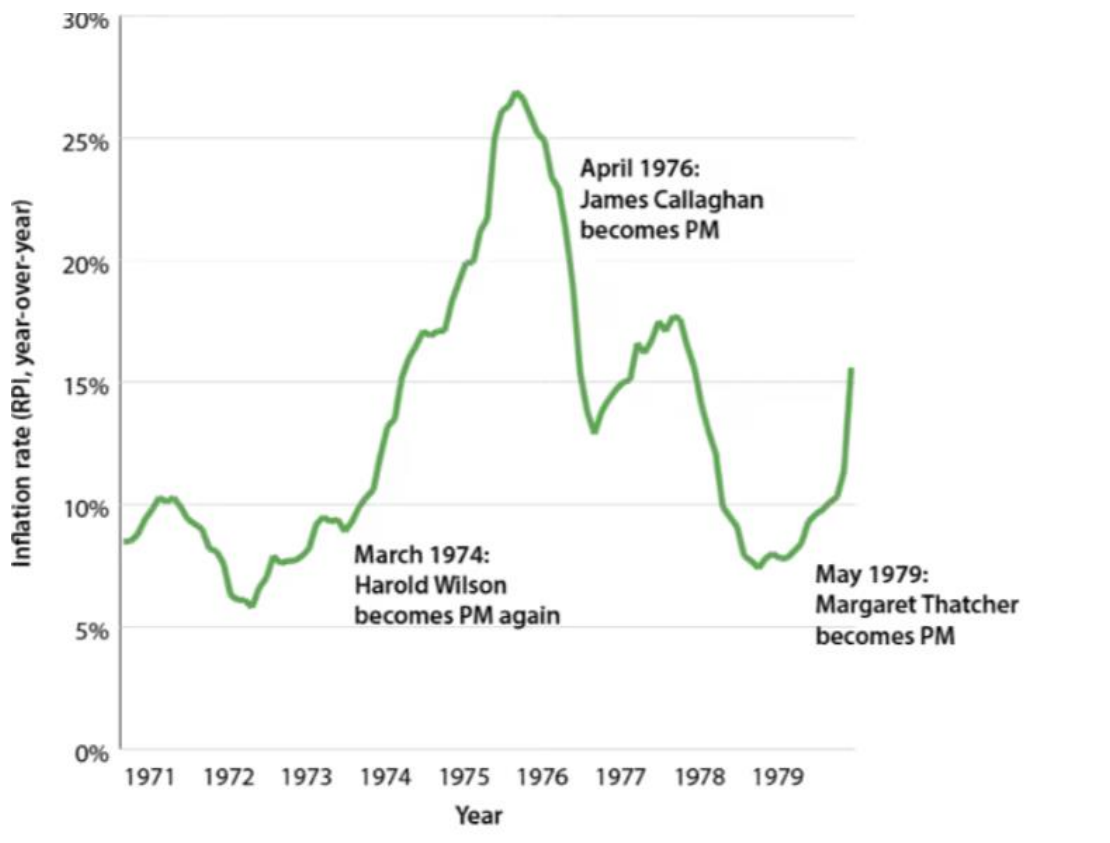
Στην επόμενη σελίδα παρατίθεται διαγραμματική απεικόνιση για την εξέλιξη του πληθωρισμού στον Η.Β., από τα αρχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Διάγραμμα 6: Η εξέλιξη του πληθωρισμού (1978-1990)

Πηγή: World Bank (2023d).

Το διάγραμμα καταγράφει σαφέστατα την επιτυχία της πολιτικής Θάτσερ στην αντιμετώπιση και τιθάσευση του πληθωρισμού. Εκτός της αύξησης των δύο πρώτων ετών, ο δείκτης έκτοτε μειώνεται σημαντικά, ενώ από το 1983 κι έπειτα καθόλη την περίοδο Θάτσερ κινείται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, σε σύγκριση με το ποσοστό του 1978, όταν ανέρχονταν στο 8,3%. Εξαίρεση αποτελεί το 1990, έτος στο οποίο τερματίστηκε η κυβερνητική θητεία της Θάτσερ, στο οποίο καταγράφεται αδυναμία συγκράτησης του δείκτη. Πάντως, ακόμη και η επίδοση του 1990 (8,1%), είναι ελαφρώς καλύτερη από αυτή του 1978. Για να γίνει καλύτερα κατανοητό το μέγεθος του αποτελέσματος της πολιτικής Θάτσερ, παρουσιάζεται διαγραμματική απεικόνιση με την διακύμανσή του πληθωρισμού στην προ Θάτσερ δεκαετία, όπως παρουσιάστηκε από τον Mathews (2013) στον ιστότοπο της Washington Post.

Διάγραμμα 7: Η εξέλιξη του πληθωρισμού στην περίοδο προ Θάτσερ (1971-1979)

Πηγή: Mathews (2013)

Ερμηνεύοντας συνδυαστικά τα διαγράμματα 6 και 7, διαπιστώνουμε ότι συνολικά στην δεκαετία του 1980, ο πληθωρισμός ήταν ελεγχόμενος και δημιουργούσε τις συνθήκες για μια οικονομία απαλλαγμένη από έντονες πληθωριστικές πιέσεις και πληθωριστική αστάθεια. Σε αντίθεση με την δεκαετία του 1970, στην οποία καταγράφεται αρχικά πληθωριστική έκρηξη και στην συνέχεια αδυναμία επίτευξης σχετικής σταθερότητας, οι κυβερνήσεις Θάτσερ, μετά την πρώτη τους διατία, πέτυχαν να ελέγξουν τον πληθωρισμό και να δημιουργήσουν περιβάλλον πληθωριστικής σταθερότητας,

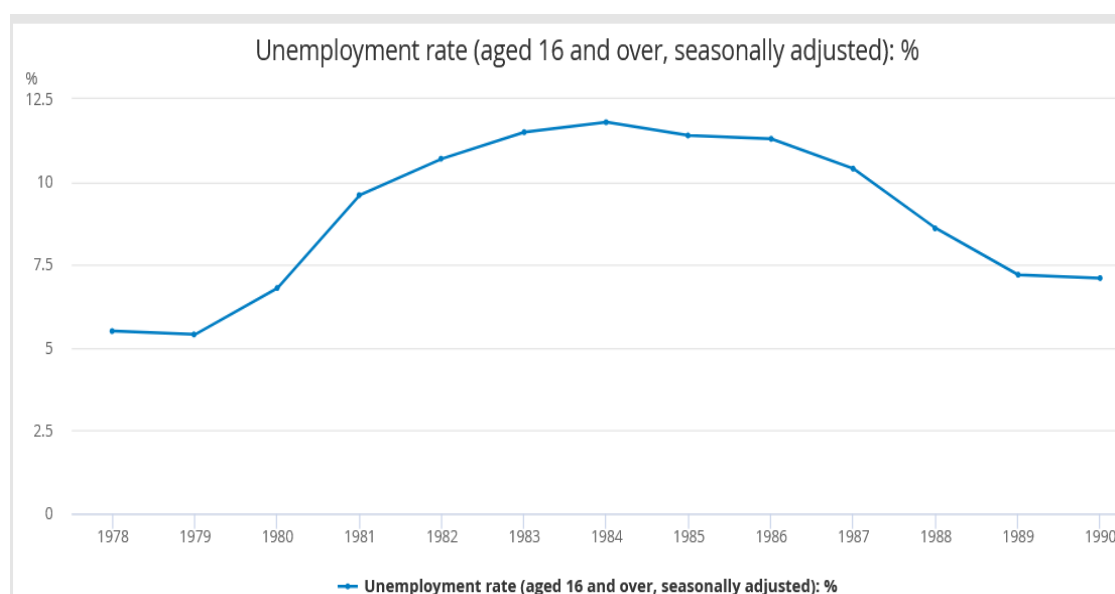
Η επιτυχία της Θάτσερ στον έλεγχο του πληθωρισμού, είναι αποτέλεσμα σύνθετης ερμηνείας. Υπάρχουν υποστηρικτές της άποψης ότι η αποτελεσματικότητα ευνοήθηκε από συγκυριακούς παράγοντες. Σύμφωνα με τους Layard & Nickell (1989), αν δεν υπήρχε η τυχαία ευνοϊκή συγκυρία του πετρελαίου της Βόρειας Θάλασσας, με την επακόλουθη ανατίμηση της στερλίνας, ο πληθωρισμός του 1989 θα μπορούσε να είναι έως και δέκα ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος.

Όσο αφορά την καταγραφή κάποιων ετών με άνοδο του πληθωρισμού, που περιορίζει κάπως το συνολικά επιτυχημένο έργο των Συντηρητικών για τον έλεγχο του πληθωρισμού, αυτό πιθανώς συνδέεται με την πολιτική στον τομέα της κατοικίας. Ο λόγος της περιορισμένης επιτυχίας, ήταν εν μέρει η πολιτική της Θάτσερ για την ενθάρρυνση της ιδιόκτητης κατοικίας, η οποία έρχονταν σε αντίθεση με την αντιπληθωριστική πολιτική (Tomlinson, 2012).

2.5 Τα αποτελέσματα στην ανεργία

Στα μέσα του 1979 οι άνεργοι ανέρχονταν σε 1,3 εκατομμύρια (Schwartz, 1987). Με την έναρξη της εφαρμογής της πολιτικής Θάτσερ, η ανεργία άρχισε να αυξάνεται (Edwards, 1989). Η ραγδαία αύξηση της ανεργίας, αποτέλεσε μια από τις πλέον επώδυνες κοινωνικά, συνέπειες των κυβερνητικών επιλογών Θάτσερ. Είναι κοινά αποδεκτό, ότι η ανεργία την περίοδο Θάτσερ, είχε εξαιρετικά δυσμενή εξέλιξη. Παρά την εφαρμογή δεκαέξι διαφορετικών τρόπων υπολογισμού της ανεργίας, αυτή παρέμενε σε υψηλά επίπεδα (Edwards, 1989). Τα ποσοστά της ανεργίας αδιαμφισβήτητα ήταν απογοητευτικά (Layard & Nickell, 1989).

Παρακάτω παρατίθεται διαγραμματική απεικόνιση του ποσοστού της ανεργίας σε άτομα άνω των 16 ετών, όπως καταγράφεται στην ιστοσελίδα του Γραφείου Εθνικής Στατιστικής του Ηνωμένου Βασιλείου,

Διάγραμμα 8: Η εξέλιξη της ανεργίας (1978-1990)

Πηγή: Office of National Statistics (2023c)

Είναι εμφανές, ότι η ανεργία αυξήθηκε σημαντικά αμέσως μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους Συντηρητικούς το 1979. Η ανοδική πορεία συνεχίστηκε έως και το 1984, αλλά και τα επόμενα χρόνια παρότι εμφάνισε υποχώρηση, κινήθηκε σε επίπεδα σαφώς υψηλότερα έναντι του 1978, που ανέρχονταν στο 5,5%. Η εξέλιξη δεν προξενεί έκπληξη μιας και η πολιτική των πρώτων ετών Θάτσερ, οδήγησε σε μεγάλη πτώση της παραγωγής, Κατά τα δύο πρώτα έτη της διακυβέρνησης Θάτσερ, καταγράφεται η μεγαλύτερη κατάρρευση βιομηχανικής παραγωγής από το 1921 (Bolick, 1995).

Ωστόσο, ακόμα και τα έτη που παρατηρήθηκε μείωση της ανεργίας, αυτό δεν αντιστοιχούσε πάντα σε πραγματική αύξηση του ποσοστού ανέργων που εντάσσονταν ή επανεντάσσονταν στην εργασία. Η απότομη πτώση που παρατηρείται στην ανεργία από το 1986 κι έπειτα, αντιστοιχεί στα άτομα που εντάχθηκαν σε χορήγηση επιδομάτων (Layard & Nickell, 1989). Επιπλέον αμφισβητήθηκε αρκετά κατά πόσο τα στοιχεία για την ανεργία, αλλά και άλλα στατιστικά ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Η κυβέρνηση Θάτσερ δεν έδειξε γενικά σεβασμό στα ακαδημαϊκά πρότυπα και παραποίησε στατιστικά στοιχεία, ενώ η βάση για τον υπολογισμό των επίσημων μηνιαίων στατιστικών για την ανεργία, τροποποιήθηκε δεκαέξι φορές από το 1979 ως το 1987 (Fine & Harris, 1987).

Εντός της κυβέρνησης τα αποτελέσματα για την έκρηξη της ανεργίας, δεν ερμηνεύονταν ως δυσμενές αποτέλεσμα της πολιτικής της. Η ίδια η Θάτσερ δεν απέδιδε την αύξηση της ανεργίας στην περιοριστική οικονομική πολιτική της. Αντίθετα, την εξηγούσε εντυπωσιακά απλοϊκά και την απέδιδε σε υπερβολικές μισθολογικές αυξήσεις, στην αύξηση του εργατικού δυναμικού λόγω δημογραφικών παραγόντων, στις απεργίες, στις τεχνολογικές αλλαγές, στην διεθνή ύφεση, στις νέες συνθήκες του παγκοσμίου εμπορίου (Webster, 2002). Έτσι, στατιστικές μελέτες που προέβαλαν τον ρόλο της αποβιομηχάνισης στην αύξηση της ανεργίας, δεν αναδεικνύονταν (Webster, 2002). Η Θάτσερ κατόρθωσε, παρά την ιδιαιτέρως δυσμενή εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας, να αποτινάξει σε μεγάλο βαθμό την κυβερνητική ευθύνη επικαλούμενη άλλους παράγοντες. Οι κυβερνήσεις Θάτσερ, πέτυχαν να αποσυνδεθούν από την ευθύνη για την αύξηση της ανεργίας που οι πολιτικές της προκάλεσαν, αποδίδοντας την στη στάση και τις ενέργειες έτερων παραγόντων, όπως τα εργατικά συνδικάτα και η ιδιοτελής στάση τους, η οποία εναντιώνονταν στην δική τους οικονομική αρετή (Stevens, 2002).

Επιπλέον, οι κυβερνήσεις Θάτσερ θεωρούσαν ότι στο πεδίο της εργασίας και της απασχόλησης ο ρόλος του κράτους θα έπρεπε να είναι περιορισμένος. Οι κυβερνήσεις Θάτσερ, θεωρούσαν ότι το κράτος δεν έπρεπε να δεσμεύεται για την πλήρη απασχόληση, δηλώνοντας ότι είναι ευθύνη των εργοδοτών και των εργαζομένων (B.B.C., 2013). Οι

Συντηρητικοί της Θάτσερ πέτυχαν η προστασία των θέσεων εργασίας, να μην εμπεριέχει την έννοια της κυβερνητικής ευθύνης. Η Θάτσερ πέτυχε να αποδομηθεί η διαδεδομένη πεποίθηση, ότι στις ευθύνες του κράτους περιλαμβάνεται η διάσωση επιχειρήσεων και κατ' επέκταση η προστασία της εργασίας και του ανθρώπινου δυναμικού τους (Jenkins, 2007). Οι Συντηρητικοί της Θάτσερ πίστευαν εν πολλοίς, ότι δίχως κρατική παρέμβαση στην οικονομία τα επίπεδα απασχόλησης θα έφταναν σταδιακά σε ικανοποιητικά επίπεδα (Shaw, 1987). Οι κυβερνήσεις Θάτσερ κατόρθωσαν να πείσουν ένα σημαντικό τμήμα της κοινωνίας του Η.Β., ότι ήταν προς το συμφέρον του να απορριφθούν ορισμένες βασικές πτυχές οι οποίες αποτέλεσαν δομικά στοιχεία του βρετανικού μεταπολεμικού σοσιαλδημοκρατικού κράτους, και κυρίως η ιδέα ότι η οργανωμένη εργασία ήταν μια νομικά κατοχυρωμένη θεσμική μορφή, την οποία η κυβερνητική πολιτική έπρεπε να προστατεύει, ρυθμίζοντάς γι' αυτό το σκοπό την οικονομική δραστηριότητα (Stevens, 2002).

Έτσι, εδραιώθηκε σε σημαντικό βαθμό η αντίληψη ακόμη και στους ίδιους τους εργαζομένους για λιγότερες απαιτήσεις από το κράτος σχετικά με την εργασία. Με την διακυβέρνηση Θάτσερ άλλαξαν τόσο οι προσδοκίες των εργαζομένων για το κράτος, όσο και για τους εαυτούς τους ως οικονομικές οντότητες (Jenkins, 2007). Οι διαρθρωτικές αλλαγές των κυβερνήσεων Θάτσερ, άλλαξαν οριστικά την σχέση πολίτη-κράτους (Bolick, 1995).

Κεφάλαιο 3- Ο θατσερισμός και η επιρροή του

3.1 Η έννοια του θατσερισμού

Ο όρος *θατσερισμός πρωτοεμφανίστηκε* σαν όρος σε αγώνες εναντίον των νεοφιλελεύθερών πολιτικών Θάτσερ, και όχι ως περιγραφικός όρος για το πολιτικό και οικονομικό της σχέδιο (Jessop, 2015). Έτσι, αποκτά συχνά αρνητική χροιά, ειδικά όταν χρησιμοποιείται από ιδεολογικούς αντιπάλους των νεοφιλελεύθερων οικονομικών πολιτικών. Η επιστημονική εγκυρότητα του όρου *θατσερισμός*, σε σχέση με την σαφή πολιτική του χρησιμότητα, είναι θέμα συζήτησης (Jessop, 2015). Αυτό όμως δεν αναιρεί το γεγονός, ότι ο όρος χρησιμοποιείται ευρύτατα στην ακαδημαϊκή και όχι μόνο βιβλιογραφία. Ο θατσερισμός στην πιο ωμή του μορφή, αντιπροσωπεύει την πίστη στις ελεύθερες αγορές και σε ένα μικρό κράτος, με μια κυβέρνηση που θα περιορίζεται στα απολύτως απαραίτητα, την προάσπιση του βασιλείου και του νομίματος (B.B.C., 2013). Ο θατσερισμός πρακτικά αποτελεί το σύνολο των πολιτικών που καθεμιά μεταφέρει εξουσία από την κυβέρνηση ή και τα συνδικάτα, προς τους ιδιώτες (Bolick, 1995). Ακόμη, ο θατσερισμός αντιπροσωπεύει την πολιτική διευρυνμένων περικοπών και αλλαγής της ατζέντας της κοινωνικής πρόνοιας

(Krieger, 1987). Όμως, ο θατσερισμός εκτός από ένα πρόγραμμα πολιτικής, μπορεί να οριστεί και ως πολιτική κίνηση, ως στυλ ηγεσίας, ως σύνολο διανοητικών δογμάτων, αλλά και ως μπλοκ συμφερόντων (Heffernan, 2000).

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, η Θάτσερ αδιαμφισβήτητα κατάφερε να εδραιώσει την κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η εκλογή της Μάργκαρετ Θάτσερ το 1979 αποτέλεσε ένα σημείο καμπής στη σύγχρονη βρετανική πολιτική, καθώς αντανakλούσε σε μια αλλαγή άποψης για το τι αποτελούσε πραγματικά μια βιώσιμη οικονομική και πολιτική λύση (Wolfe, 1991). Από την εκλογή της στην ηγεσία του Συντηρητικού Κόμματος το 1975, αλλά και την ανάληψη της εξουσίας αργότερα ο νεοφιλελευθερισμός κατέστη ως η κυρίαρχη ιδεολογία του Συντηρητικού Κόμματος και του βρετανικού έθνους (Wolfe, 1991). Ο θατσερισμός κατέστη συνώνυμο της εφαρμογής και εδραίωσης του νεοφιλελευθερισμού. Η εκρίζωση σε οτιδήποτε παρέπεμπε σε σοσιαλιστική πρακτική, ήταν βασικό καθήκον των θατσεριστών (Edwards, 1989). Σε αντίθεση με την κεντρική σοσιαλδημοκρατία, ο νεοφιλελευθερισμός παρείχε μια σχετικά επιτυχημένη λύση στο ζήτημα να αποκατασταθεί η ικανότητα της κεντρικής κρατικής εξουσίας να ελέγχει τις βασικές παραμέτρους της οικονομίας (Wolfe, 1991). Ο θατσερισμός ήταν η έκφραση τόσο της αντίθεσης σε κεντρικές πρακτικές, αλλά και τις αντίληψης ότι είναι ανεδαφικές, αναποτελεσματικές και ζημιογόνες για την βρετανική οικονομία.

Η έννοια του θατσερισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη, πέραν των κυβερνητικών πολιτικών, με την προσωπικότητα και τα χαρακτηριστικά της πρώτης γυναίκας Πρωθυπουργού του Ηνωμένου Βασιλείου. Πέραν των πολιτικών επιλογών και των κυβερνητικών στρατηγικών, ο όρος περιλαμβάνει τις προσωπικές αξίες και χαρακτηριστικά του προσώπου Μάργκαρετ Θάτσερ, καθώς και την προσωπική πολιτική στρατηγική της, πριν και κατά την κατάκτηση της ηγεσίας του Συντηρητικού κόμματος, αλλά και της εξουσίας αργότερα (Jessop, 2015). Το προσωπικό στυλ εξουσίας της Θάτσερ, απέπνεε αποφασιστικότητα και δυναμισμό, για την εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων που θεωρούσε ορθές, ασχέτως αν αυτές δυσσχεστίζαν σημαντικό τμήμα του πληθυσμού. Χαρακτηριστικό του προαναφερθέντος (παρότι δεν εντάσσεται στην εξετασθείσα χρονική περίοδο διακυβέρνησης), αποτελεί η παύση της χορήγησης δωρεάν γάλακτος σε παιδιά 7-11 ετών το 1971, όταν η Θάτσερ ήταν Υπουργός Παιδείας στην κυβέρνηση Χιθ (Stepney, 2013). Παρότι η απόφαση προέρχονταν από απαίτηση του Υπουργείου Οικονομικών, κατέστησε την Θάτσερ ιδιαίτερα αντιδημοφιλή και συνέβαλε στην απώλεια της κυβέρνησης από τους Συντηρητικούς το 1974 (Stepney, 2013). Όμως, παρά την αντιδημοτικότητά της ανήλθε στην ηγεσία του κόμματος και στην συνέχεια στην εξουσία. Αλλά και κατά την διάρκεια της πρωθυπουργικής της

θητείας , πολλές αποφάσεις της δεν τύγχαναν λαϊκής αποδοχής. Όμως, παρά το ότι η Θάτσερ και ο ιδέες της δεν απολάμβαναν την κοινωνική πλειοψηφία, εντούτοις τα γεγονότα καταδεικνύουν σαφώς ότι η εκλογή της το 1979 σηματοδότησε μια νέα εκκίνηση για το Ηνωμένο Βασίλειο (Jenkins, 2007).

Κατά την διάρκεια των κυβερνήσεων Θάτσερ, το εύρος του πρωθυπουργικού ρόλου επαναπροσδιορίστηκε. Σε αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι οι βρετανικές κομματικές και κοινοβουλευτικές δομές, προσέδιδαν στην κυβέρνηση και ιδιαίτερα στον Πρωθυπουργό τη δυνατότητα να μπορεί να επιβάλει μια νέα τάξη πραγμάτων (Wolfe, 1991). Στα χρόνια της Θάτσερ, καταγράφεται μια πρωτόγνωρη μεγέθυνση της πρωθυπουργικής εξουσίας (Jenkins, 2007). Όσο αφορά τον τρόπο λήψης των αποφάσεων και της υλοποίησής τους εντός του κυβερνητικού στρατοπέδου, ο θατσερισμός εισήγαγε μια ιδιότυπη στρατηγική μεταξύ του υπουργικού συμβουλίου και της κατόχου της πρωθυπουργικής θέσης. Από την αρχή είχε γίνει εμφανές, ότι οι λεπτομέρειες της εφαρμογής των οικονομικών πολιτικών θα συζητούνταν από μια μειοψηφία στελεχών και θα παρουσιαζόταν στο υπουργικό συμβούλιο, με τις ελάχιστες δυνατές ευκαιρίες για συζήτηση και αλλαγή (Schwarz, 1987). Ο θατσερισμός μεταξύ άλλων, διαμόρφωσε ένα υπουργικό συμβούλιο υποταγμένο στην Πρωθυπουργό, όπου οι υπουργοί παρότι είχαν περιορισμένη συμμετοχή στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, αναλάμβαναν ισότιμη ευθύνη γι' αυτές (Burton, 2013). Ο θατσερισμός πέραν όλων των άλλων, εκφράζει μια ισχυροποίηση του πρωθυπουργικού ρόλου, έναντι των λοιπών φορέων άσκησης της κυβερνητικής εξουσίας.

Ο θατσερισμός πέραν της εφαρμογής των νεοφιλελεύθερων πολιτικών μέσα από ένα νέο μοτίβο άσκησης της πολιτικής εξουσίας, αξιοποιούσε τις εφαρμοζόμενες πολιτικές και για την επιβίωση και εδραίωσή του. Με τις ιδιωτικοποιήσεις, οι θατσεριστές έμαθαν πώς να μετατρέπουν τον νεοφιλελευθερισμό προς όφελός τους, να ενισχύουν ουσιαστικά τον κρατικό έλεγχο επεκτείνοντας την οικονομία της αγοράς ως μέσο έμμεσου κοινωνικού ελέγχου, διατηρώντας ταυτόχρονα την επιρροή στο εκλογικό σώμα για την εξασφάλιση της εξουσίας (Wolfe, 1996). Σε τμήματα της βρετανικής κοινωνίας επικράτησε η εντύπωση ότι αυτοσκοπός των κυβερνήσεων Θάτσερ ήταν η διατήρηση της εξουσίας. Σύμφωνα με τον Bullpit (1986) κύριος στόχος των κυβερνήσεων Θάτσερ ήταν να συνεχίσουν να κερδίζουν τις εκλογές. Οι κυβερνήσεις Θάτσερ έχουν χαρακτηριστεί ακόμη και ως μια μορφή άτυπης εκλεγμένης δικτατορίας (Jessop, 2015).

Είναι κοινά αποδεκτό ότι οι θατσεριστές δημιούργησαν ένα αυταρχικό κράτος, ως μοχλό υλοποίησης των στόχων τους. Το αυταρχικό κράτος είναι απαραίτητο για το νεοφιλελεύθερο σχέδιο στον προηγμένο καπιταλισμό, προκειμένου να ελέγχει ενεργά την επιβολή της νέας

τάξης έναντι της παλαιάς, ενώ ιδιαίτερα στον θατσερισμό χαρακτηριστικό του κράτους είναι ότι προωθεί και τη δημιουργία μιας νέας ηθικής τάξης (Schwarz, 1987). Στα πλαίσια του αυταρχικού τρόπου διαχείρισης της κυβερνητικής εξουσίας, καταγράφεται η σχέση με την τοπική αυτοδιοίκηση, ιδιαίτερα με τα τοπικά συμβούλια που ελέγχονταν από την αντιπολίτευση. Τα ελεγχόμενα από τους Εργατικούς τοπικά συμβούλια, αποτέλεσαν ειδικό στόχο, καθώς θεωρούνταν εχθροί της ελεύθερης οικονομίας και επιχειρηματικότητας (Edwards, 1989). Αυτό είχε σαν συνέπεια, μιας και οι πόροι τους σε μεγάλο βαθμό καθορίζονταν από την κυβέρνηση, να περικόψουν δαπάνες ζωτικής σημασίας όπως για την εκπαίδευση, τις μεταφορές την οδοποιία, την στέγαση (Edwards, 1989). Αυτό οδήγησε στο να δημιουργηθεί μια νέα ισορροπία στα σχέσεις κεντρικής και τοπικής διοίκησης, με συγκεντρωτικά χαρακτηριστικά υπέρ της πρώτης. Η Θάτσερ απαξίωσε την πεποίθηση, ότι η δημοκρατία δεν λειτουργεί σωστά, δίχως ισχυρή και σοβαρή τοπική αυτοδιοίκηση (Jenkins, 2007). Ο θατσερισμός εκφράζει την πεποίθηση για ενίσχυση της κεντρικής εξουσίας και τον συγκεντρωτισμό αυτής, αμφισβητώντας την αποτελεσματικότητα αποκεντρωμένων μορφών εξουσίας, ειδικά αν αυτές ενδέχεται να μην ευθυγραμμίζονται πλήρως με την κυβέρνηση.

Στα πλαίσια του θατσερισμού, η δημόσια διοίκηση αντιμετωπίζεται κατ' ανάλογο τρόπο με την τοπική αυτοδιοίκηση. Η Θάτσερ ήταν δύσπιστη ως προς την αξία των ανεξάρτητων δημοσίων υπηρεσιών, καθώς τις αντιλαμβάνονταν ως μέρος ενός ξεπερασμένου κατεστημένου που έπρεπε να ανατραπεί (Webster, 2002). Έτσι, οι διορισμοί και οι συνταξιοδοτήσεις έγιναν εργαλείο για την τοποθέτηση ημετέρων, με αποτέλεσμα μετά από τα πρώτα έτη από την ανάδειξη του Μέιτζορ ως διαδόχου της Θάτσερ σε κόμμα και κυβέρνηση, οι δημόσιοι λειτουργοί να εκφράζουν την ανακούφιση τους για την εξαφάνιση της κατάστασης που αποκαλούσαν «αστυνομία σκέψης» (Webster, 2002). Ο θατσερισμός αντιμετωπίζει την δημόσια διοίκηση σε μεγάλο βαθμό, ως εργαλείο υποταγμένο στην κυβερνητική εξουσία.

Ο θατσερισμός πέτυχε καθοριστικές αλλαγές, τόσο σε πολιτικές όσο και στον τρόπο διακυβέρνησης, ούτως ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι αποκτά ξεχωριστό ιδεολογικό στίγμα, εντός βεβαίως της οικογένειας του νεοφιλελευθερισμού. Η Μάργκαρετ Θάτσερ αποτελεί αδιαμφισβήτητο σύμβολο νεοφιλελεύθερης στροφής με τους ισότιμους παραλληλισμούς με αυτήν σε παγκόσμιο επίπεδο να είναι ελάχιστοι, ενώ ο θατσερισμός εδραιώθηκε, παρά την αποχώρησή της από την πολιτική, ως μορφή του νεοφιλελευθερισμού (Elhefnawy, 2021).

3.2 Η επιρροή του θατσερισμού στις μετέπειτα κυβερνήσεις του Η.Β.

Η Θάτσερ ενώ ήταν υπό την πίεση των αντιδράσεων για το κοινοτικό τέλος, αποχώρησε από την ηγεσία του κόμματος και την κυβέρνηση το 1990, ενώ τα τελευταία έτη της πρωθυπουργικής της θητείας δεν ήταν τα καλύτερα αυτής. Αν τα αποτελέσματα της Θάτσερ αξιολογούνταν μόνο την περίοδο 1987-1990, η κυβέρνησή της θα θεωρούνταν σαφώς αποτυχημένη (Stevens, 2002) Η αποχώρηση πραγματοποιήθηκε την 28-11-1990, όμως οι επιλογές της στο ευρύτερο πεδίο της οικονομίας, αλλά εν μέρει και ο τρόπος άσκησης της εξουσίας επηρέασαν τις επόμενες κυβερνήσεις της χώρας. Κάτι τέτοιο ήταν έως και αναμενόμενο για τον διάδοχο της στην ηγεσία των Συντηρητικών και στην πρωθυπουργία Τζον Μέιτζορ, ο οποίος κυβέρνησε για επτά έτη. Ωστόσο, εντυπωσιακό είναι το αποτύπωμα του θατσερισμού στις κυβερνήσεις του κόμματος των Εργατικών (παραδοσιακοί αντίπαλοι των Συντηρητικών), ιδιαιτέρως υπό την ηγεσία του Τόνι Μπλερ, ο οποίος και διετέλεσε Πρωθυπουργός για δέκα έτη μετά τον Μέιτζορ . Άλλωστε, σύμφωνα με τον Συντηρητικό πολιτικό Conor Burns, η ίδια η Θάτσερ παρατήρησε κάποτε ότι το μεγαλύτερό της επίτευγμα ήταν ο Τόνι Μπλερ και το Νέο-Εργατικό κόμμα (Gallas, 2016).

Ο Μέιτζορ, με θητεία στα Υπουργεία Εξωτερικών και Οικονομικών επί Θάτσερ, συνέχισε την πολιτική της προκατόχου του, αποδεχόμενος την κληρονομιά του θατσερισμού. Μπορεί το προσωπικό του στυλ σε σύγκριση με την Θάτσερ να ήταν πιο διαλλακτικό και να έδινε μεγαλύτερη ελευθερία στους υπουργούς, ωστόσο αναζήτησε μόνο θατσερικού τύπου λύσεις ακόμα και για τομείς που η ίδια η Θάτσερ δεν ήταν αποφασιστική, όπως κάποιες μεταρρυθμίσεις στην δημόσια διοίκηση (Stevens, 2002). Ο Μέιτζορ μετατόπισε την κυβερνητική πολιτική ακόμη πιο δεξιά, παγιώνοντας τον θατσερισμό (Stevens, 2002). Όμως όπως προαναφέρθηκε η επιρροή του θατσερισμού παρέμεινε ισχυρή, παρά τις αλλαγές Πρωθυπουργών και κομμάτων στην κυβερνητική εξουσία.

Όπως επισημαίνει ο Jenkins (2007), αν η κληρονομιά της Θάτσερ εκφράζεται μέσω δύο κυρίως τομών, την σμίκρυνση του κρατικού τομέα με τις ιδιωτικοποιήσεις και τον συγκεντρωτικό χαρακτήρα εξουσίας για την επίτευξη των κυβερνητικών στόχων, ο Μέιτζορ και ο Μπλερ ήταν ένθερμοι υποστηρικτές και των δύο. Οι ιδιωτικοποιήσεις, προωθήθηκαν κατά την διακυβέρνηση Μπλερ, σε όλο το εύρος του δημόσιου τομέα (Jenkins, 2007). Ακόμη όμως και πέραν της θητείας Μπλερ, ουδείς αμφισβήτησε την πολιτική για όσο το δυνατόν μικρότερο κρατικό τομέα. Ο διάδοχος του, επίσης Εργατικός Γκόρντον Μπράουν, ασπάστηκε την ίδια επιλογή. Η κυβερνητική πολιτική της Θάτσερ το 1979 για μικρότερο κρατικό τομέα, κατέστη μια κοινά αποδεκτή πολιτική στις κυβερνήσεις του Η.Β., η οποία καταδεικνύει την διαχρονική και υπερκομματική επιρροή του θατσερισμού. Αλλά και ο

συγκεντρωτικός χαρακτήρας της κεντρικής διοίκησης που επέβαλε ο θατσερισμός εδραιώθηκε διαχρονικά. Στην πολιτική κληρονομιά της Θάτσερ συγκαταλέγεται ο αυξημένος συγκεντρωτισμός και η βούληση των διαδόχων της να ελέγχουν την τοπική διοίκηση, οδηγώντας στην διαμόρφωση μια εκ των πλέον συγκεντρωτικών δυτικών δημοκρατικών (Travers, 2013).

Ίσως όμως το πιο εμβληματικό αποτύπωμα της επιρροής της κληρονομιάς Θάτσερ, αποτελεί το πεδίο της εργατικής πολιτικής, ιδιαίτερος δε οι επιλογές σε αυτό του Εργατικού Κόμματος. Από το 1995 όταν ακόμη ήταν στην αντιπολίτευση, οι Εργατικοί του Μπλερ αφαίρεσαν από το καταστατικό τους την επί 77 έτη δέσμευση για κοινή ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και για επίτευξη ισότητας ευκαιριών στην αγορά, παραμερίζοντας έτσι τον εναγκαλισμό με τα συνδικάτα και την κατεύθυνση των εθνικοποιημένων βιομηχανιών (Bolick, 1995). Οι κυβερνήσεις Μπλερ, στο επίπεδο της οργανωμένης εργασίας έκαναν μεν μικρές παραχωρήσεις που είχαν αποτέλεσμα μια μικρή βελτίωση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε ατομικό επίπεδο, αλλά παράλληλα διατήρησαν την κατασταλτική νομοθεσία που εισήχθη επί Θάτσερ και Μείτζορ, διατηρώντας κλειστούς τους διαύλους συλλογικής οργάνωσης (Gallas, 2016). Συνολικά η πολιτική των Νέο-Εργατικών στους τομείς της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων, δεν σηματοδότησε στροφή από την θατσερική κληρονομιά (Gallas, 2016). Η πολιτική που οδήγησε σε αποδυνάμωση των εργατικών συνδικάτων την δεκαετία του 1980, όχι μόνο δεν ανετράπη αλλά ουσιαστικά ενισχύθηκε από τους Εργατικούς του Μπλερ (Stepney, 2013).

Στο πεδίο των δαπανών κοινωνικής πρόνοιας επίσης, ένα πεδίο που θεωρητικά η αντίπαλη των Συντηρητικών παράταξη αναμένονταν να είχε ίσως μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθησία, δεν καταγράφεται σημαντική απόκλιση από τις θατσερικές επιλογές. Κατά τα δύο πρώτα έτη της θητείας της, η κυβέρνηση Μπλερ αποδέχτηκε τα στενά δημοσιονομικά όρια των δαπανών για κοινωνική πρόνοια που είχαν τεθεί από την συντηρητική κυβέρνηση Μείτζορ, δίχως να διαφαίνεται κάποια πρόθεση για σημαντικές αλλαγές (Hills, 1998).

Αν παρακαμφθούν τα στενά όρια της οικονομικής πολιτικής, προκύπτει η διαπίστωση ότι η κληρονομιά του θατσερισμού έγινε συνολικά αποδεκτή σε πολύ μεγάλο βαθμό από τους Νέο-Εργατικούς. Σημαντικό παράδειγμα αποτελεί η πολιτική σε θέματα ασφαλείας. Η τοποθέτηση καμερών CCTV στις βρετανικές πόλεις για την πρόληψη του εγκλήματος, που θεωρήθηκε στρατηγική κίνηση επί Θάτσερ, ενισχύθηκε με ενθουσιασμό από τον Μπλερ δέκα έτη αργότερα (Stepney, 2013)

Οι διαδοχικές κυβερνήσεις των Νέο-Εργατικών είναι κυβερνήσεις που ουσιαστικά αποτέλεσαν τους συνεχιστές της πολιτικής κληρονομιάς Θάτσερ παρά τα διακηρυσσόμενα περί του αντιθέτου, ενώ πολλοί εκφράζουν την πεποίθηση ότι σε πολλά ζητήματα εφάρμοσαν πιστότερα νεοφιλελεύθερες πολιτικές σε σχέση με τους Συντηρητικούς. Παρά τις προσδοκίες που δημιούργησε η σαρωτική νίκη των Εργατικών του Μπλερ το 1997 για αντιστροφή του κοινωνικού μετασχηματισμού της χώρας που συντελούνταν επί δεκαοχτώ έτη από τους Συντηρητικούς, οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές όχι μόνο δεν ανατράπηκαν, αλλά αντίθετα προωθήθηκαν έπειτα από τρεις διαδοχικές εκλογικές νίκες του Μπλερ (Jessop, 2007). Σε αυτό το χρονικό διάστημα της θητείας Μπλερ το νεοφιλελεύθερο σχέδιο δεν σταμάτησε, αλλά αντίθετα εδραιώθηκε (Jessop, 2007). Οι Νέο-Εργατικοί απλά διαχειρίστηκαν την κληρονομιά του θατσερισμού, ενώ η νεοφιλελεύθερη στρατηγική έγινε αποδεκτή, σαν να ήταν πολιτικά δεδομένη (Jessop, 2007). Η αντίπαλη πολιτική παράταξη της Θάτσερ, ουσιαστικά εξελίχθηκε σε άριστο εκφραστή και ακόλουθο του θατσερισμού. Ο Τόνι Μπλερ χρησιμοποιώντας την φράση «Τρίτος Δρόμος», ουσιαστικά απομάκρυνε τους Νέο-Εργατικούς από τις καταβολές τους οικειοποιούμενος απόψεις του θατσερισμού, χρησιμοποιώντας ουσιαστικά απλά διαφορετικό πολιτικό λόγο (Lund, 2008). Επιπρόσθετα, η περίοδος Μπλέρ χαρακτηρίζεται από ιδεολογική μετατόπιση του πληθυσμού του Η.Β., προς τις νεοφιλελεύθερες απόψεις. Έρευνες καταδεικνύουν ότι η γενιά που ενηλικιώθηκε επί κυβερνήσεων Τόνι Μπλερ και Νέων Εργατικών, έχει πιο δεξιές και αυταρχικές ιδέες σε θέματα όπως η αναδιανομή εισοδήματος, η κοινωνική πρόνοια, η εγκληματικότητα (Grasso et al, 2019). Ο θατσερισμός συμβάλει στην παγίωση στην βρετανική κοινωνία της νεοφιλελεύθερης επιλογής ως μονόδρομο, πάνω και πέραν από κόμματα.

Αλλά και στην μετά Μπλερ και Μπράουν περίοδο, ο θατσερισμός αποτέλεσε την σημαντικότερη παράμετρο διαμόρφωσης του πολιτικού και οικονομικού γίνεσθαι στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο Ντέιβιντ Κάμερον (αρχηγός του Συντηρητικού Κόμματος από το 2005 έως το 2016 και Πρωθυπουργός από το 2010 έως το 2016) έχει υποστηρίξει δημόσια την μεγάλη επιρροή της Θάτσερ στον ίδιο (Fuchs, 2016). Η πολιτική του Κάμερον βασίστηκε και αποτέλεσε μια προσαρμογή των θατσερικών πολιτικών επιλογών, που μετασχημάτισαν την κοινωνία και οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου είκοσι και πλέον έτη νωρίτερα. Ο λεγόμενος *καμερονισμός* είναι μια ειδική μορφή, πιο ευέλικτου και προσαρμόσιμου θατσερισμού (Fuchs, 2016). Ο θατσερισμός δεκαετίες μετά την αποχώρηση της Θάτσερ, ουσιαστικά κατέστη ως η αδιαμφησβήτητη επιλογή για την οικονομική και πολιτική πορεία του Η.Β., αποκτώντας διαχρονικά χαρακτήρα εθνικής ιδεολογίας και πολιτικής επιλογής πέρα και πάνω από κόμματα και πρόσωπα.

3.3 Η επιρροή του θατσερισμού διεθνώς

Οι ιδέες στις οποίες βασίζεται ο θατσερισμός, άσκησαν σημαντική επιρροή διεθνώς τόσο στην εποχή των κυβερνήσεων Θάτσερ, όσο και τα μετέπειτα έτη ή ακόμη και δεκαετίες. Παρόλο που η Θάτσερ έχει πεθάνει, οι ιδέες του θατσερισμού παραμένουν ζωντανές και ασκούν σημαντική επιρροή στο ευρύτερο οικονομικό και πολιτικό πεδίο (Stepney, 2013). Παρά την εμφάνιση δυσμενών διεθνών καταστάσεων όπως η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση το 2008 ή η κρίση στην ευρωζώνη λίγα χρόνια αργότερα, οι οποίες εν μέρει θα μπορούσαν να αποδοθούν (ή και αποδόθηκαν ως ένα βαθμό) σε πολιτικές επιλογές ανάλογες των θατσερικών, οι ιδέες του θατσερισμού όχι απλά επιβιώνουν, αλλά κατέχουν διεθνώς σημαίνουσα θέση. Ο θατσερισμός, ο οποίος δίνει έμφαση στην αποτελεσματικότητα της αγοράς και τον μεγάλο περιορισμό του κράτους, θα ήταν αναμενόμενο (από πολλούς και όχι μόνο από ιδεολογικούς αντιπάλους) να έχει απαξιωθεί, με δεδομένο ότι η απορρύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών οδήγησε σε πολλά προβλήματα, όμως η νεοφιλελεύθερη σκέψη μαζί με τις θατσερικές παραδόσεις συνεχίζουν ακάθεκτες, συνιστώντας το παράδοξο του θατσερισμού (Stepney, 2013). Η Θάτσερ συνέβαλε στην ανάδυση συντηρητικών ηγετών, που με αφορμή την κληρονομιά της, προσπάθησαν να προωθήσουν επιπλέον τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές (Bolick, 1995)

Η επιρροή του θατσερισμού απαντάται σε αρκετές χώρες. Ιδιαίτερα, όσο αφορά το πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων, η επιρροή της Θάτσερ είναι σαρωτική. Σε περισσότερες από εκατό χώρες σε ολη την υφήλιο, χιλιάδες κρατικές επιχειρήσεις έχουν περάσει στον ιδιωτικό τομέα, ως αποτέλεσμα της επιρροής της πρωτοπόρου σε αυτό τον τομέα Μάργκαρετ Θάτσερ (Edwards, 2017).

Ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο θατσερισμός επέδρασε ισχυρά στην πολιτική των κυβερνήσεων του Προέδρου Ρόναλντ Ρήγκαν (1981-89), αλλά και μετέπειτα. Η Θάτσερ ανέπτυξε ιδιαίτερη σχέση με τον Ρήγκαν και επισκέπτονταν συχνά τον Λευκό Οίκο, ενώ και ο Τζορτζ Μπους που διαδέχθηκε τον Ρήγκαν, αλλά και ο δημοκρατικός Ομπάμα δεν αποτίναξαν την κληρονομιά αυτής της σχέσης (Stepney, 2013). Η πολιτική Θάτσερ αποτέλεσε το έναυσμα για παρόμοια πολιτική σε άλλες χώρες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η πολιτική του Προέδρου Ρήγκαν θεωρείται ότι ενθαρρύνθηκε από την πολιτική Θάτσερ (Elhefnawy, 2021).

Ο Πρόεδρος Ρήγκαν με τις πολιτικές του, θεωρείται ως ο πλέον γνήσιος εκφραστής και συμπορευτής των θατσερικών πολιτικών επιλογών. Βέβαια, η πολιτική του ήταν προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερότητες του κράτους των Η.Π.Α. και της οικονομίας του. Οι

κυβερνήσεις Ρήγκαν μείωσαν την κυβερνητική παρέμβαση και αυξήσαν τον ανταγωνισμό, σε τομείς όπως οι τηλεπικοινωνίες και οι μεταφορές. Παρότι η απορρύθμιση και ο περιορισμός του ρόλου του κράτους σε τομείς όπως οι σιδηρόδρομοι και οι αεροπορικές εταιρείες καταγράφονται και στην θητεία του προκατόχου του Ρήγκαν, Δημοκρατικού Προέδρου Κάρτερ (Cooper, 2012), εντούτοις με την προεδρία Ρήγκαν η πολιτική αυτή γιγαντώθηκε. Ο Ρήγκαν πίστευε στην ελάχιστη δυνατή κρατική παρέμβαση και ρύθμιση για την επιτυχία της οικονομίας της αγοράς, προς όφελος των συντελεστών της. Είναι χαρακτηριστικό ότι αμέσως με την εκλογή του πάγωσε 170 κρατικές ρυθμιστικές διατάξεις, και το σχετικό ομοσπονδιακό μητρώο ενώ το 1980 αριθμούσε 87012 σελίδες, το 1988 αριθμούσε μόλις 53376 (Cooper, 2012).

Όπως η Θάτσερ, έτσι και ο Ρήγκαν άσκησε νομισματική πολιτική με σκοπό να αντιμετωπίσει τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού, που υπονόμευαν την πραγματική οικονομική ανάπτυξη (Cooper, 2012). Ο Ρήγκαν σε συνεργασία με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ υπό την ηγεσία του Paul Volcker, άσκησε αυστηρή νομισματική πολιτική ομοίως με τη Θάτσερ, ασπαζόμενος τον μονεταρισμό του νομπελίστα οικονομολόγου Φρίμαν, για να ελέγξει τον πληθωρισμό (Cooper, 2012). Επιπλέον, ο Ρήγκαν προχώρησε σε ιδιωτικοποιήσεις, ενώ μείωσε αισθητά τις ομοσπονδιακές δαπάνες. Κατά την προεδρία Ρήγκαν, υπήρξε επιθετική πολιτική ιδιωτικοποιήσεων, η οποία περιλάμβανε ομοσπονδιακά πάρκα, ερημικές εκτάσεις, μετεωρολογικούς δορυφόρους, αποθέματα πετρελαίου (Henig, 1989). Ακόμη, στις πολιτικές επιλογές Ρήγκαν καταγράφεται η σθεναρή αντιμετώπιση συνδικαλιστικών οργανώσεων, ομοίως με την Θάτσερ. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της αποφασιστικής αντιμετώπισης της παράνομης απεργίας των χειριστών εναέριας κυκλοφορίας. Ο Πρόεδρος Ρήγκαν διέταξε και πραγματοποίησε την απόλυση των απεργών χειριστών εναέριας κυκλοφορίας μετά από διήμερη προθεσμία, ως απάντηση στην απροκάλυπτη απεργία που κήρυξε η Επαγγελματική Οργάνωση Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας (PATCO) την 03-08-1981 (Meltzer & Sunstein, 1983).

Ο διάδοχος του Ρήγκαν, Ρεπουμπλικάνος Τζορτζ Μπους, Πρόεδρος των Η.Π.Α. το διάστημα 1989-93, πιστεύεται ότι είχε επηρεαστεί και υιοθετήσει ρηξικέλευθες ιδέες του θατσερισμού, αν και λιγότερο έντονα από τον Ρήγκαν. Άλλωστε ως Αντιπρόεδρος του Ρήγκαν είχε οριστεί ως επικεφαλής της ομάδας εργασίας για την απορρύθμιση (Cooper, 2012). Οι κυβερνήσεις του Δημοκρατικού Προέδρου Μπιλ Κλίντον (1993-2000) επίσης υιοθέτησαν θατσερικές πολιτικές. Μάλιστα, ο Κλίντον στον κρίσιμο τομέα των ιδιωτικοποιήσεων καταγράφεται ως πιο αποτελεσματικός από τον Ρήγκαν (Edwards, 2017). Αλλά και αρκετά αργότερα ο, επίσης Δημοκρατικός Πρόεδρος Μπάρακ Ομπάμα

αποδέχτηκε την κληρονομιά του θατσερισμού. Η κληρονομιά της επιρροής της Θάτσερ στις Η.Π.Α., αποτέλεσε εμπόδιο στην μεταρρύθμιση του καθεστώτος κοινωνικής πρόνοιας και στην αύξηση των κρατικών επενδύσεων στις Η.Π.Α., από τον Πρόεδρο Ομπάμα (Stepney, 2013). Αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός ότι διετέλεσε Πρόεδρος από το 2009 έως το 2017, γίνονται αντιληπτά τα ισχυρά θεμέλια των ιδεών του θατσερισμού στο αμερικανικό πολιτικό και οικονομικό γίγνεσθαι.

Πέραν των Η.Π.Α., το αποτύπωμα του θατσερισμού είναι έντονο και στην γηραιά ήπειρο. Πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις υιοθέτησαν νεοφιλελεύθερες πολιτικές επιλογές της διακυβέρνησης Θάτσερ, σε ένα ευρύ φάσμα. Αυτές εδράζονταν στην λογική του λιγότερου κράτους, τις ιδιωτικοποιήσεις, τον περιορισμό της κρατικής ευθύνης στην προστασία της αγοράς εργασίας, τη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική.

Οι κυβερνήσεις Θάτσερ με τις ιδιωτικοποιήσεις και την απελευθέρωση του εμπορίου άνοιξαν τον δρόμο για παρόμοιες πολιτικές στην Ευρώπη, ενώ ως τα τέλη της δεκαετίας του 1980 το Η.Β. κατέστη ηγέτης και πρότυπο για τέτοιες πολιτικές, στους κόλπους της τότε Ε.Ο.Κ. (Hermann, 2007). Έτσι, καθ' όλη την δεκαετία του 1990 καταγράφονται σειρά ευρωπαϊκών οδηγιών που παρότρυναν τα μέλη της Ε.Ε. πλέον, για ιδιωτικοποιήσεις σε τομείς όπως οι σιδηρόδρομοι, οι τηλεπικοινωνίες, τα ταχυδρομεία, η ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο (Hermann, 2007). Για παράδειγμα στη Γαλλία, επί προεδρίας του κεντροδεξιού Ζακ Σιράκ στα μέσα της δεκαετίας του 1980, ιδιωτικοποιήθηκαν 22 μεγάλες κρατικές εταιρείες, ενώ από το 1990 κι έπειτα περίπου οι μισές από τις μικρότερου μεγέθους κρατικές εταιρείες ιδιωτικοποιήθηκαν τόσο από συντηρητικές όσο και από σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις (Edwards, 2017)

Στους τομείς όπως οι νομισματική και η δημοσιονομική πολιτική, τα κράτη μέλη ιδιαίτερα της ευρωζώνης, όχι μόνο ακολούθησαν τους πρωτοπόρους του νεοφιλελευθερισμού (το Η.Β. και τις Η.Π.Α.), αλλά επέκτειναν περισσότερο την νεοφιλελεύθερη ατζέντα (Hermann, 2007). Αποκαλυπτικό της επιρροής του θατσερισμού αποτελεί το γεγονός της υιοθέτησης ακόμη και επιμέρους, μη κεντρικών πολιτικών επιλογών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι ότι σύμφωνα με τον Jenkins (2007), δέκα έτη μετά την κατάργηση του δωρεάν γεύματος των εργαζομένων στο Η.Β. που θεωρήθηκε επανάσταση, ευρωπαϊκές κυβερνήσεις άρχισαν να δημοσιοποιούν παρόμοιες προθέσεις.

Ο θατσερισμός όπως ήταν λογικό, δεν άφησε ανεπηρέαστες τις χώρες της λεγόμενης Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Αυτό έγινε ιδιαίτερα αισθητό στο πλέον εμβληματικό γι' αυτόν πεδίο, εκείνο των ιδιωτικοποιήσεων. Αυστραλιανές κυβερνήσεις προέβησαν σε πληθώρα

ιδιωτικοποιήσεων, κυβερνήσεις της Νέας Ζηλανδίας ακολούθησαν τον ίδιο δρόμο, έχοντας μάλιστα ως οδηγό κυβέρνηση των Εργατικών το 1984, ενώ στον Καναδά καταγράφονται σημαντικές ιδιωτικοποιήσεις εταιρειών κοινής ωφέλειας, με την μεταβίβαση του συστήματος εναέριας κυκλοφορίας σε μη κερδοσκοπική εταιρεία το 1996, να αποτελεί ίσως την πιο καινοτόμα μορφή ιδιωτικοποίησης (Edwards, 2017)

Συμπεράσματα

Η Μάργκαρετ Θάτσερ, μετά από μια πενταετή θητεία ως Υπουργός Παιδείας κι Επιστημών και μια πενταετία στην ηγεσία της αντιπολίτευσης ως αρχηγός των Συντηρητικών, κυβέρνησε ως Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου για έντεκα έτη, το χρονικό διάστημα 1979-1990. Οι κυβερνήσεις της αποτελούν ορόσημο, για την οικονομική πολιτική της χώρας της. Ακολούθησαν και εδραίωσαν τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές και αντιλήψεις, ως την βασική πολιτική, ιδεολογική και οικονομική επιλογή. Η επιλογή αυτή διατηρήθηκε για δεκαετίες μετά την αποχώρηση της Θάτσερ, ενώ απέκτησε και υπερκομματικά χαρακτηριστικά, αφού δεν ανετράπη ουσιαστικά ούτε από τις κυβερνήσεις του Εργατικού Κόμματος, που διαχρονικά είναι ο σημαντικότερος πολιτικός αντίπαλος των Συντηρητικών. Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί, ότι δείγματα πολιτικής με νεοφιλελεύθερο αποτύπωμα σχετικά με την εισοδηματική πολιτική και τις δαπάνες πρόνοιας, καταγράφονται και στα τελευταία έτη πριν την άνοδο της Θάτσερ στην εξουσία, από την κυβέρνηση των Εργατικών.

Οι βασικές επιδιώξεις των κυβερνήσεων Θάτσερ ήταν μέσω του ελέγχου του πληθωρισμού, την κατάλληλη φορολογική πολιτική και τη συρρίκνωση του ρόλου του κράτους στην οικονομία, να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες για να αναζωογονηθεί η βρετανική οικονομία και να οδηγηθεί σε αναπτυξιακή τροχιά. Έτσι, ασκήθηκε μονεταριστική πολιτική για να ελεγχθεί το μέγεθος του πληθωρισμού με τη μείωση της προσφοράς χρήματος, ενώ μειώθηκε σημαντικά η φορολογία του ατομικού εισοδήματος, αλλά και των επιχειρήσεων. Για να εξισορροπηθούν οι φορολογικές απώλειες από την άμεση φορολογία, αυξήθηκαν οι έμμεσοι φόροι. Κομβική φορολογική μεταρρύθμιση αποτέλεσε η αντικατάσταση του ατομικού φόρου ιδιοκτησίας με την επιβολή του κοινοτικού τέλους που συνιστούσε μια ατομική φορολογική καταβολή προς την τοπική αυτοδιοίκηση, της οποίας το ύψος δεν καθοριζόνταν από εισοδηματικά κριτήρια ή από το μέγεθος της ιδιοκτησίας. Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση προκάλεσε αντιδράσεις όσο ίσως καμία άλλη θατσερική πολιτική, αποτελώντας την αρχή του τέλους της Πρωθυπουργού. Η επιλογή για περιορισμό του κράτους εκφράστηκε κυρίως με την πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων μεγάλου αριθμού κρατικών επιχειρήσεων, αλλά και με τον περιορισμό της δυνατότητας του κράτους να ρυθμίζει και να θέτει περιορισμούς στις αγορές. Σε αυτό το πλαίσιο, ο χρηματοπιστωτικός

τομέας χειραφετήθηκε από την κρατική παρέμβαση, και με το Big Bag το χρηματιστήριο του Λονδίνου εδραιώθηκε ως διεθνές επενδυτικό σημείο αναφοράς. Για να θωρακιστούν οι κυβερνητικές προσπάθειες, συνδυάστηκαν με περιοριστική δημοσιονομική πολιτική και συγκράτηση των δημοσίων δαπανών, σε κεντρικό και αυτοδιοικητικό επίπεδο. Σημαντική βαρύτητα δόθηκε από την Θάτσερ στην αντιμετώπιση των βρετανικών εργατικών συνδικάτων, που το 1979 ήταν πανίσχυρα. Θεωρήθηκαν ως παράγοντας ανάσχεσης των κυβερνητικών προσπαθειών, για την επιβολή των νεοφιλελεύθερων επιλογών. Η ισχύς τους περιορίστηκε σημαντικά με νομοθετικές πρωτοβουλίες, και έτσι ελαττώθηκαν οι δυνατότητες τους να απαιτήσουν τροποποίηση της κυβερνητικής πολιτικής.

Με την οικονομική πολιτική τους οι Συντηρητικοί, κατάφεραν να συγκρατήσουν το μέγεθος του πληθωρισμού και δημιούργησαν τις συνθήκες για οικονομική μεγέθυνση, σε περιβάλλον πληθωριστικής σταθερότητας. Το Α.Ε.Π. σημείωσε αξιόλογη άνοδο και η βρετανική οικονομία βελτιώθηκε στην παραγωγικότητα. Όμως, η άνοδος του Α.Ε.Π. και ο παραγόμενος νέος πλούτος, έγιναν σε περιβάλλον άνισης κατανομής. Στα χρόνια της Μάργκαρετ Θάτσερ, δεν καταγράφονται αποτελέσματα σύγκλισης στην κατανομή των θετικών ως προς το Α.Ε.Π. αποτελεσμάτων. Αντίθετα, διαπιστώνεται σημαντικού βαθμού ανισοκατανομή, τόσο εντός του κοινωνικού συνόλου, όσο και μεταξύ των γεωγραφικών περιφερειών. Μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η πολιτική Θάτσερ ωφέλησε τα πλουσιότερα τμήματα έναντι των φτωχοτέρων. Επί των κυβερνήσεων Θάτσερ, δε σημειώθηκε βελτίωση των βρετανικών εξαγωγών, με αποτέλεσμα η σχέση εισαγωγών και εξαγωγών να μην καταγράφει θετική εξέλιξη για την βρετανική οικονομία. Ο τομέας στον οποίο οι πολιτικές Θάτσερ κατέγραψαν τα πλέον δυσμενή και κοινωνικά επώδυνα αποτελέσματα, είναι εκείνος της ανεργίας. Τα επίπεδά της σημείωσαν σημαντική άνοδο εξαιτίας της κυβερνητικής πολιτικής, ασχέτως αν η Θάτσερ εξέπεμπε το μήνυμα ότι η κυβέρνηση δεν ήταν υπεύθυνη για αυτή την εξέλιξη και εν πολλοίς δεν ήταν κυβερνητική αρμοδιότητα η παρέμβαση στην αγορά εργασίας, για τη βελτίωση της κατάστασης. Αυτή η τοποθέτηση της όμως, ως ένα βαθμό έγινε αποδεκτή από το κοινωνικό σύνολο και ο μέσος Βρετανός εργαζόμενος απαιτούσε λιγότερα από τις κυβερνητικές πολιτικές, σε σχέση με παλαιότερα.

Η ρηξικέλευθη και ιδιαιτέρως τολμηρή για τις επιλογές της (τόσο ως προς τις πολιτικές που υιοθέτησε, όσο και ως προς τον τρόπο που γενικότερα άσκησε την εξουσία) Βρετανίδα Πρωθυπουργός, προκάλεσε την εισαγωγή του όρου θατσερισμός. Ο όρος παρότι εισήχθη αρχικά από τους πολέμιους των πολιτικών της με αρνητικό φορτίο, στη συνέχεια υιοθετήθηκε και χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα στην ακαδημαϊκή και όχι μόνο βιβλιογραφία.

Ο όρος περικλείει τις τολμηρές νεοφιλελεύθερες επιλογές στην οικονομική πολιτική, αλλά και το αποφασιστικό, συγκεντρωτικό και αυταρχικό στυλ διακυβέρνησης της Θάτσερ. Ο θατσερισμός επηρέασε σημαντικά τις μετέπειτα κυβερνήσεις της χώρας της. Η ίδια ανέφερε ως σημαντικότερη επιτυχία της, την μετάλλαξη του Εργατικού Κόμματος και την μετατόπισή του, εγγύτερα προς τις δικές της πολιτικές. Πέραν των βρετανικών κυβερνήσεων, ο θατσερισμός επηρέασε πολλές χώρες του δυτικού κόσμου εντός κι εκτός Ευρώπης, ώστε να εφαρμόσουν νεοφιλελεύθερες πολιτικές με προεξάρχουσα την πολιτική ιδιωτικοποιήσεων κρατικών επιχειρήσεων. Ο πλέον εμβληματικός συμπορευτής του θατσερισμού ήταν ο Αμερικάνος Πρόεδρος Ρόναλντ Ρήγκαν. Ο θατσερισμός αφήνει ισχυρά το στίγμα του εντός κι εκτός Ηνωμένου Βασιλείου και η κληρονομιά του είναι διάχυτη, πολλά χρόνια μετά την αποχώρηση και το θάνατο της Μάργκαρετ Θάτσερ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

- Backhouse, R.E. (2002). The macroeconomics of Margaret Thatcher. *Journal of the history of economic thought*, 24(3), pp.313-334.
- B.B.C. (2013). *What is Thatcherism?* Available at: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-22079683> (Accessed 13-11-2023)
- Blanchflower, D. & Freeman, R.B. (1993). Did the Thatcher reforms change British labour market performance?
- Bolick, C. (1995). Thatcher's Revolution: Deregulation and Political Transformation. *Yale J. on Reg.*, 12, p.527.
- Booth, P. (2015). Thatcher: The myth of deregulation. *Institute of Economic Affairs Monographs*, (60).
- Bulpitt, J. (1986). The discipline of the new democracy: Mrs Thatcher's domestic statecraft. *Political studies*, 34(1), pp.19-39.
- Burton, M. (2013). The politics of public sector reform: from Thatcher to the Coalition. In *The Politics of Public Sector Reform: From Thatcher to the Coalition* (pp. 1-13). London: Palgrave Macmillan UK.
- Campbell, J., Holmes, M. & Jones, G.W. (1987). The Thatcher year. *Contemporary Record*, 1(3), pp.2-24.
- Carstensen, M.B. & Matthijs, M. (2018). Of paradigms and power: British economic policy making since Thatcher. *Governance*, 31(3), pp.431-447.
- Collier, P. & Luther, R. (2002). The Use of Tax Expenditures by the Thatcher Governments: 1979 to 1990
- Cooper, J. (2012). *Margaret Thatcher and Ronald Reagan: A very political special relationship*. Springer.
- Crawford, I., Keen, M. & Smith, S. (2010). Value added tax and excises. *Dimensions of tax design: the Mirrlees review*, 1, pp.275-362.

- Davis, A. & Walsh, C. (2017). Distinguishing financialization from neoliberalism. *Theory, Culture & Society*, 34(5-6), pp.27-51.
- Dorey, P. (2016). Weakening the trade unions, one step at a time: the Thatcher Governments' strategy for the reform of trade-union law, 1979–1984. *Historical Studies in Industrial Relations*, 37(1), pp.169-200.
- Edwards, C. (2017). Margaret Thatcher's privatization legacy. *Cato J.*, 37, p.89.
- Edwards, R. (1989). Commentary: Margaret Thatcher, thatcherism and education. *McGill Journal of Education/Revue des sciences de l'éducation de McGill*, 24(002).
- Elhefnawy, N. (2021). 'What Did Margaret Thatcher Do?': A Survey of the Thatcher Prime Ministership's Economic and Social Policies. *A Survey of the Thatcher Prime Ministership's Economic and Social Policies (January 6, 2021)*
- Fine, B. & Harris, L. (1987). Ideology and markets: economic theory and the 'New Right'. *Socialist Register*, 23
- Fuchs, C. (2016). Neoliberalism in Britain: from thatcherism to cameronism. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 14(1), pp.163-18
- Gallas, A. (2016). New Labour and the Thatcherite Legacy. In *The Thatcherite Offensive* (pp. 280-288). Brill.
- Ge, Y., (2020) January. Assessment of Monetary Policies of United Kingdom During Margaret Thatcher's Period. In *2019 International Conference on Management Science and Industrial Economy (MSIE 2019)* (pp. 60-65). Atlantis Press.
- Ghosh, A.R. & Ramakrishnan, E. (2017). *Current Account Deficits*. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Current-Account-Deficits> (Accessed 02-01-2024)
- Goodwin, M. & Duncan, S. (1989). The crisis of local government: uneven development and the Thatcher administrations. *The Political Geography of Contemporary Britain*, pp.69-86
- Grasso, M.T., Farrall, S., Gray, E., Hay, C. & Jennings, W. (2019). Thatcher's children, Blair's babies, political socialization and trickle-down value change: An age, period and cohort analysis. *British Journal of Political Science*, 49(1), pp.17-36.

- Hall, P.A. (1992). The movement from Keynesianism to monetarism: Institutional analysis and British economic policy in the 1970s. *Structuring politics: Historical institutionalism in comparative analysis*, pp.90-113.
- Hays, J.C. (2003). Globalization and capital taxation in consensus and majoritarian democracies. *World Politics*, 56(1), pp.79-113.
- Heffernan, R. (2000). New labour and thatcherism. *Political Change in Britain*. New York.
- Henig, J.R. (1989). Privatization in the United States: Theory and practice. *Political Science Quarterly*, 104(4), pp.649-670.
- Hermann, C. (2007). Neoliberalism in the European Union. *Studies in Political Economy*, 79(1), pp.61-90.
- Hills, J. (1998). Thatcherism, New Labour and the Welfare State (Chapter in. *LSE STICERD Research Paper No. CASE013*).
- Hoover, K.R. (1987). The rise of conservative capitalism: ideological tensions within the Reagan and Thatcher governments. *Comparative Studies in Society and History*, 29(2), pp.245-268
- Irvin, G. (2011). Inequality and recession in Britain and the USA. *Development and Change*, 42(1), pp.154-182.
- Jahan, S. & Papageorgiou, C. (2014). What is monetarism. *Finance and Development*, 51(1), pp.38-39.
- Jahan, S., Mahmud, A.S. & Papageorgiou, C. (2014). What is Keynesian economics. *International Monetary Fund*, 51(3), pp.53-54.
- Jenkins, S. (2007). Thatcher's legacy. *Political Studies Review*, 5(2), pp.161-171
- Jessop, B. (2007). New labour or the normalization of neo-liberalism? *British Politics*, 2, pp.282-288
- Jessop, B. (2015). Margaret Thatcher and Thatcherism: Dead but not buried. *British Politics*, 10, pp.16-30.
- Kay, J.A. & Bishop, M. (1988). Does privatization work. *London Business School, London*.
- Krieger, J. (1987). Social policy in the age of Reagan and Thatcher. *Socialist register*, 23.

- Layard, R. & Nickell, S. (1989). The Thatcher Miracle? *The American Economic Review*, 79(2), pp.215-219.
- Lierse, H. (2022). Globalization and the societal consensus of wealth tax cuts. *Journal of European Public Policy*, 29(5), pp.748-766.
- Lund, B. (2008). Major, Blair and the third way in social policy. *Social Policy & Administration*, 42(1), pp.43-58.
- Lyddon, D. (2021). Strike ballots under the 2016 Trade Union Act: Unions mobilise to counter the latest legal onslaught. *Industrial Relations Journal*, 52(6), pp.479-501.
- Mabbett, D. (2012). *Austerity under Thatcher and the Coalition: the second time as tragedy*. Available at: <http://blogs.bbk.ac.uk/bbkcomments/2012/11/08/austerity-under-thatcher-and-the-coalition-the-second-time-as-tragedy> (Accessed at 27-10-2023)
- MacLennan, D. & Gibb, K. (1990). Housing finance and subsidies in Britain after a decade of 'Thatcherism'. *Urban Studies*, 27(6), pp.905-918.
- Marsh, D. (1991). Privatization under Mrs. Thatcher: A review of the literature. *Public Administration*, 69(4), pp.459-480.
- Martin, R. (1988). The political economy of Britain's north-south divide. *Transactions of the Institute of British Geographers*, pp.389-418.
- Mather, G. (1989). Thatcherism and local government: an evaluation. In *The future of local government* (pp. 212-235). London: Palgrave Macmillan UK
- Matthews, D. (2013). A look back at Margaret Thatcher's economic record. *The Washington Post*, 08 April. Available at: <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2013/04/08/a-look-back-at-margaret-thatchers-economic-record/> (Accessed 24-12-2023)
- Matthews, K. & Minford, P. (1987). Mrs Thatcher's economic policies 1979–1987. *Economic Policy*, 2(5), pp.57-101.

McGrath, C. (2002). Policy making in political memoirs—the case of the poll tax. *Journal of Public Affairs*, 2(2), pp.71-84.

Mcguinness, S. & Sheehan, M. (1998). Regional convergence in the UK, 1970-1995. *Applied economics letters*, 5(10), pp.653-658.

Meltzer, A. (1981). Tests of inflation theories from the British laboratory. *manuscript*, February.

Meltzer, B.D. & Sunstein, C.R. (1983). Public Employee Strikes, Executive Discretion, and the Air Traffic Controllers. *U. Chi. L. Rev.*, 50, p.731.

Miller, K. & Steele, M. (1993). Employment legislation: Thatcher and after. *Industrial Relations Journal*, 24(3), pp.224-235

Morrissey, O. (1991). *British aid policy, 1978 to 1989: Business lobbies and donor interests*. University of Bath (United Kingdom).

Mullard, M. & Swaray, R. (2006). The politics of public expenditure from Thatcher to Blair. *Policy & Politics*, 34(3), pp.495-515.

Nelson, E., 2005. The Great Inflation of the seventies: what really happened?. *Topics in Macroeconomics*, 5(1), p.20121003

Norpoth, H. (1987). Guns and butter and government popularity in Britain. *American Political Science Review*, 81(3), pp.949-959.

O.E.C.D. (2023). *Income inequality (indicator)*. Available at: <https://doi.org/10.1787/459aa7f1-en> (Accessed 12-12 2023)

Office of National Statistics (2023a). *BoP Current Account Balance SA £m*. Available at: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/timeseries/hbop/pnbp> (Accessed 06-11-2023)

- Office of National Statistics (2023b). *BoP: current account balance as per cent of GDP*. Available at:
<https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/timeseries/aa6h/ukea> (Accessed 06-11-2023)
- Office of National Statistics (2023c). *Unemployment rate (aged 16 and over, seasonally adjusted): %*. Available at:
<https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peoplenotinwork/unemployment/timeseries/mgsx/lms> (Accessed 08-11-2023)
- Pearson, P.J. & Watson, J. (2012). UK Energy Policy 1980-2010: a history and lessons to be learned. *Energy Focus*.
- Phythian, M. (1996). "Batting for Britain": British arms sales in the Thatcher years. *Crime, Law and Social Change*, 26, pp.271-300.
- Plender, J. (1986). London's Big Bang in international context. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 63(1), pp.39-48.
- Rawsthorne, P. (2018). Implementing the Ridley Report: The Role of Thatcher's Policy Unit during the Miners' Strike of 1984–1985. *International Labor and Working-Class History*, 94, pp.156-201
- Reid, M. (1988). The City's Place in the World. In *All-Change in the City: The Revolution in Britain's Financial Sector* (pp. 3-21). London: Palgrave Macmillan UK
- Robson, M.H. (1989). Independent schools and tax policy under Mrs Thatcher. *Journal of Education Policy*, 4(2), pp.149-162.
- Sally, R. (2008). The political economy of trade-policy reform: Lessons from developing countries. *The Journal of International Trade and Diplomacy*, 2(2), pp.55-96.
- Schwarz, B. (1987). The Thatcher Years. *Socialist Register*, 23.
- Shaw, G.K. (1987). Fiscal Policy Under the Second Thatcher Administration 1983-87. *FinanzArchiv/Public Finance Analysis*, (H. 1), pp.104-128.
- Shaw, G.K. (1994). Fiscal policy: the third Thatcher administration 1987-1990 and the Thatcher legacy 1990-1993. *FinanzArchiv/Public Finance Analysis*, (H. 1), pp.75-94.

- Stepney, P. (2013). The legacy of Margaret Thatcher—A critical assessment. *Open Journal of Social Sciences*, 2014.
- Stevens, C. (2002). Thatcherism, majorism and the collapse of Tory Statecraft. *Contemporary British History*, 16(1), pp.119-150.
- Thompson, H. (1996). *Economic policy under Thatcher and Major* (pp. 166-184). Macmillan Education UK.
- Thorsen, D.E. & Lie, A. (2006). What is neoliberalism. *Oslo, University of Oslo, Department of Political Science, Manuscript*, pp.1-21.
- Tomlinson, J. (2012). Thatcher, monetarism and the politics of inflation. In *Making Thatcher's Britain* (pp. 62-77). Cambridge University Press.
- Towers, B. (1989). Running the gauntlet: British trade unions under Thatcher, 1979–1988. *ILR Review*, 42(2), pp.163-188.
- Travers, T. (2013). Local government: Margaret Thatcher's 11-year war. *The Guardian*, 09 Apr. Available at: <https://www.theguardian.com/local-government-network/2013/apr/09/local-government-margaret-thatcher-war-politics> (Accessed 14-11-2023)
- Webster, D. (2002). Unemployment: how official statistics distort analysis and policy, and why. *Radical statistics*, 79, pp.96-127.
- Wolfe, J. (1991). State power and ideology in Britain: Mrs Thatcher's privatization programme. *Political Studies*, 39(2), pp.237-252.
- Wolfe, J.D. (1996). Power and the Public Sector Sell-off. *Power and Privatization: Choice and Competition in the Remaking of British Democracy*, pp.66-95.
- World Bank (2023a). *GDP (current US\$)-United Kingdom*. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=1990&locations=GB&start=1978> (Accessed 07-11-2023)
- World Bank (2023b). *Exports of goods and services (% of GDP) - United Kingdom*. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?end=1990&locations=GB&start=1978> (Accessed 07-11-2023)

World Bank (2023c). *Imports of goods and services (% of GDP) - United Kingdom*.

Available at:

<https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?end=1990&locations=GB&start=1978> (Accessed 07-11-2023)

World Bank (2023d). *Inflation, consumer prices (annual %)*. Available at:

<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=1990&locations=GB&start=1978> (Accessed 07-01-2024)

Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Acemoglu, D., Laibson, D. & List, A.J. (2015), *Μακροοικονομική*, (μτφρ.) Σ. Κώνστας
Αθήνα: Κριτική

Δίκαιος, Κ. (1997). Οι κυβερνήσεις Thatcher (1979-90) και το ερώτημα για 'περισσότερο' ή
'λιγότερο' κράτος. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, pp.205-239.

Ευρετήριο Οικονομικών Όρων (2023). *Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Current account balance)*. Διαθέσιμο στο: <https://euretirio.com/isozygio-trexouson-synallagon/> (Πρόσβαση στις 06-11-2023)